

Brüsszel, 2020.9.30.
SWD(2020) 320 final

BIZOTTSÁGI SZOLGÁLATI MUNKADOKUMENTUM

2020. évi jogállamisági jelentés Országfejezet – A jogállamiság helyzete Lengyelországban

amely a következő dokumentumot kíséri

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, A GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK

2020. évi jogállamisági jelentés A jogállamiság helyzete az Európai Unióban

{COM(2020) 580 final} - {SWD(2020) 300 final} - {SWD(2020) 301 final} -
{SWD(2020) 302 final} - {SWD(2020) 303 final} - {SWD(2020) 304 final} -
{SWD(2020) 305 final} - {SWD(2020) 306 final} - {SWD(2020) 307 final} -
{SWD(2020) 308 final} - {SWD(2020) 309 final} - {SWD(2020) 310 final} -
{SWD(2020) 311 final} - {SWD(2020) 312 final} - {SWD(2020) 313 final} -
{SWD(2020) 314 final} - {SWD(2020) 315 final} - {SWD(2020) 316 final} -
{SWD(2020) 317 final} - {SWD(2020) 318 final} - {SWD(2020) 319 final} -
{SWD(2020) 321 final} - {SWD(2020) 322 final} - {SWD(2020) 323 final} -
{SWD(2020) 324 final} - {SWD(2020) 325 final} - {SWD(2020) 326 final}

ÖSSZEFOGLALÓ

A 2015 óta bevezetett lengyel igazságügyi reformok Lengyelországban és uniós szinten is heves vitákat váltottak ki, és súlyos aggályokat ébresztettek, melyek közül néhány még mindig fennáll. Az Alkotmánybíróságot, a Legfelsőbb Bíróságot, a rendes bíróságokat, a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanácsot és az ügyészséget érintő reformok megnövelték a végrehajtó és a törvényhozó hatalom befolyását az igazságszolgáltatási rendszer felett, és ezáltal gyengítették a bírói függetlenséget. A Bizottság ezért 2017-ben elindította az EUSZ 7. cikkének (1) bekezdése szerinti eljárást, amelynek a Tanács általi vizsgálata még mindig folyamatban van. 2019-ben és 2020-ban a Bizottság két új kötelezettségszegési eljárást indított a bírói függetlenség megóvása érdekében, és a Bíróság ideiglenes intézkedéseket rendelt el a Legfelsőbb Bíróság fegyelmi tanácsa bírákat érintő fegyelmi ügyekben fennálló jogkörének felfüggesztése érdekében.

Lengyelország fejlett jogi és intézményi keretekkel rendelkezik a korrupció megakadályozására és az átláthatóság előmozdítására. Létezik egy külön kormányzati korrupcióellenes program, amely elsősorban képzést és iránymutatást nyújt a hivatalnokoknak. Azonban strukturális gyengeségekre derült fény többek között a hatályban lévő vagyonynyilatkozati rendszer és a lobbitevékenységekre vonatkozó szabályozás kapcsán. Tervezik a közélet átláthatóságára vonatkozó új törvény révén a legfontosabb megelőzési célú rendelkezések egyetlen jogi aktusba foglalását, de ennek ismételt elhalasztása aggodalomra ad okot. Aggodalomra ad okot továbbá a korrupció megelőzéséért és leküzdéséért felelős legfőbb intézmények függetlensége is, különös tekintettel a Központi Korrupcióellenes Hivatal végrehajtó hatalomnak történő alárendelésére és arra, hogy az igazságügyi miniszter egyben a legfőbb ügyész is.

A médiapluralizmust garantáló lengyel jogi keret egyrészt alkotmányos biztosítékokon, másrészt ágazati jogszabályokon alapul. A médiahatóságot – az Országos Rádió- és Televíziótanácsot – látszólag megfelelő biztosítékok védik, mégis aggályok merültek fel a függetlenségével kapcsolatban. A médiahatóság szerepét a 2016-os reform is csökkentette, mivel a lengyel közmédia irányításával kapcsolatos hatásköröket a Nemzeti Médiatanácsra ruházta át. A médiában fennálló tulajdonosi viszonyok átláthatóságát szabályozó jogi keret nem egyformán alkalmazandó mindegyik médiaszereplőre. Ami az újságírók védelmét illeti, a közszolgálati tisztviselők megsértésének bűncselekménnyé nyilvánítása továbbra is problémákat vet fel.

A fékek és ellensúlyok rendszerének más elemei is nyomás alatt vannak. A reformokat gyorsított jogalkotási eljárásban fogadták el, az érdekelt felekkel folytatott konzultáció nem volt széleskörű, és az ellenzéknek sem biztosítottak elegendő lehetőséget arra, hogy betöltse szerepét a jogalkotási folyamatban. Lengyelország élénk civil társadalommal és tekintélyes bírói és ügyészi szakmai szervezetekkel rendelkezik, melyek részt vesznek a közéleti vitákban. Ezekről a szervezetekről azonban egyes politikusok elítélően nyilatkoztak. A nehéz körülmények ellenére az ombudsman biztosa továbbra is kulcsszerepet játszik a jogállamiság megóvásában.

I. IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSI RENDSZER

A lengyel igazságszolgáltatási rendszer két fő ágra oszlik: a közigazgatási ágra és a rendes bíróságokra. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság és 16 közigazgatási bíróság ellenőrzi a közigazgatást, beleértve a helyi önkormányzati szervek és a központi kormányzat területi szervei által hozott intézkedések jogszerűségét. A Legfelsőbb Bíróság¹ által felügyelt rendes bíróságok rendszere három szintre oszlik: 11 fellebbviteli bíróság, 46 területi bíróság és több mint 300 kerületi bíróság. A bírákat a köztársasági elnök nevezi ki a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács kérésére. Az Alkotmánybíróság, amely a jogszabályok alkotmányosságáról ítélezik, 15 bíróból áll, akiket a Szejm (a parlament alsóháza) választ 9 éves időtartamra. A Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács Alkotmányban előírt feladata, hogy őrködjön a bírói függetlenség felett. Az ügyészi rendszer – amely nem része a független bíróságok rendszerének – egyik sajátossága, hogy a legfőbb ügyészi és az igazságügyi miniszteri posztot egy és ugyanaz a személy tölti be. Az Alkotmány úgy rendelkezik, hogy az ügyvédek és a jogtanácsosok saját maguk szabályozhatják a szakmájuk gyakorlását.

Függetlenség

A 2015 novemberében megkezdett igazságügyi reformok folytatódtak. E reformok több mint 30 törvény formájában valósultak meg, melyek érintették az igazságszolgáltatási rendszer teljes struktúráját, beleértve az Alkotmánybíróságot, a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanácsot, a Legfelsőbb Bíróságot, a rendes bíróságokat, a közigazgatási bíróságokat és az ügyészséget. Az igazságügyi reformnak több eleme is súlyos aggályokat vet fel a jogállamiságot és különösen a bírói függetlenséget illetően. Ez áll az Európai Bizottság által kezdeményezett, az EUSZ 7. cikkének (1) bekezdése² szerinti eljárás középpontjában is, amelynek Tanács általi vizsgálata még folyamatban van. Az Európai Parlament is aggodalmának adott hangot a jogállamiság lengyelországi helyzetével kapcsolatban³. Továbbá ezen reformok egyes részeivel kapcsolatban kötelezettségszegési eljárás van folyamatban⁴. A bírói függetlenség megóvása egyike volt a 2020-as európai szemeszter keretében kiadott országspecifikus ajánlásoknak⁵.

A lakosság és a vállalatok körében a bírói függetlenség érzékelt szintje alacsony, és az elmúlt években csökkenő tendenciát mutatott. Míg 2019-ben a lakosság körében a megkérdezettek 34 %-a érzékelté úgy, hogy a bíróságok és a bírák függetlensége „meglehetősen jó vagy nagyon jó”, a vállalatoknak csupán 27 %-a osztotta ezt a vélekedést⁶.

¹ A Legfelsőbb Bíróság a katonai bíróságokat is felügyeli.

² Bizottság, IP/17/5367.

³ Az Európai Parlament 2020. január 16-i állásfoglalása az EUSZ 7. cikkének (1) bekezdése alapján Lengyelországgal és Magyarországgal kapcsolatban folyamatban lévő meghallgatásokról; 2018. március 1-jei állásfoglalása a Lengyelországban fennálló helyzetre vonatkozóan az EUSZ 7. cikke (1) bekezdésének alkalmazásáról szóló bizottsági határozatról; 2017. november 15-i állásfoglalása a jogállamiság és a demokrácia Lengyelországban tapasztalható helyzetéről.

⁴ A Bíróság két ügyben állapított meg kötelezettségszegést (a C-192/18. sz. és a C-619/18. sz. ügyben). A C-719/19. sz. ügy folyamatban van, 2020. április 29-én pedig egy negyedik eljárást is indítottak.

⁵ A Tanács ajánlása (2020. július 20.) Lengyelország 2020. évi nemzeti reformprogramjáról, amelyben véleményezi Lengyelország 2020. évi konvergenciaprogramját. 15. oldal (HL C 282/21); Lásd még az Európai Bizottság Lengyelországra vonatkozó 2020. évi országjelentését (SWD(2020) 520 final, 6. és 36. o.).

⁶ Az EU 2020. évi igazságügyi eredménytáblája, 44–47. ábra. Az érzékelt bírói függetlenség szintjét az alábbiak szerint kategorizálják: nagyon alacsony (a válaszadóknak kevesebb mint 30 %-a érzékeli a bírói függetlenséget meglehetősen jónak és nagyon jónak); alacsony (30–39 %), átlagos (40–59 %), magas (60–75 %), nagyon magas (75 % felett).

A bírói függetlenség érzékelt gyengeségének okaként leggyakrabban a kormány és a politikusok általi beavatkozást vagy nyomásgyakorlást említették⁷. A bíróságokról folytatott nyilvános vitát nagy feszültségek jellemzik. 2019-ben a lengyel média arról számolt be⁸, hogy állítólag magas rangú tisztviselők is közreműködtek az igazságügyi reformokat nyíltan kritizáló bírók ellen indított lejárató kampányban⁹.

A Bíróság ítéletei megerősítették az uniós jog bírói függetlenségére vonatkozó előírásait. 2019-ben az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: a Bíróság) két olyan ítéletet is hozott, melyekben megerősítette, hogy a Bizottság által a kötelezettségszegési eljárás keretében kifogásolt jogszabály a bírói függetlenségre vonatkozó követelmények tekintetében sértette az uniós jogot¹⁰. A Bíróság az uniós joggal ellentétesnek ítélte a Legfelsőbb Bíróság bíráinak nyugdíjazására vonatkozó szabályok megváltoztatását, amelynek következtében a legfelsőbb bírósági bírák kb. egyharmadának idő előtt lejárt a megbízatása¹¹. A Bíróság továbbá azt is megállapította, hogy a rendes bírósági bírák új nyugdíjazási rendszerére vonatkozó lengyel jogszabályok ellentétesek az uniós joggal, különösen azért, mert nem nyújtanak megfelelő biztosítékokat a bírói függetlenség garantálására¹². A lengyel hatóságok már ezen ítéleteket megelőzően módosították a nemzeti jogszabályokat. Továbbá a lengyel bíróságok az igazságügyi reform kapcsán több mint 10 esetben fordultak a Bírósághoz előzetes döntéshozatali eljárás keretében¹³.

Az Alkotmánybíróság függetlenségével és legitimitásával kapcsolatban a Bizottság által az EUSZ 7. cikkének (1) bekezdése szerinti eljárás keretében megfogalmazott aggályokat mindeddig nem sikerült eloszlatni¹⁴. 2019-ben az ombudsman és a Legfelsőbb Bíróság¹⁵ továbbra is aggályokat fogalmazott meg az Alkotmánybíróság működésével és

⁷ Az EU 2020. évi igazságügyi eredménytáblája, 45. és 47. ábra.

⁸ Ebben az Igazságügyi Minisztérium tisztviselői is érintettek voltak. Egyes beszámolók szerint az újonnan létrehozott Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács bizonyos tagjai is részt vettek benne. Vö. Onet.pl (2019) „Onet nyomozása. Trollfarm az Igazságügyi Minisztériumban, vagyis „nem bántunk, ha jót cselekszel”. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése (PACE) által kiadott nyilatkozatok (2020), 11. pont; nem kormányzati szervezetek szerint a bírákkal szembeni lejárató kampány már 2017-ben megkezdődött (lásd a Helsinki Emberi Jogi Alapítvány 2017. évi jelentését és az Amnesty International 2019. évi jelentését).

⁹ A lejárató kampányban állítólag részt vevő igazságügyminiszter-helyettes lemondott, mások azonban tagadták, hogy részt vettek volna benne. Lásd a Iustitia Bírói Szövetség 2019. november 4-i jelentését (Iustitia Quarterly 3(37)2019). A Helsinki Emberi Jogi Alapítvány 2019. augusztus 20-i nyilatkozata.

¹⁰ A Bíróságnak a C-619/18. sz. *Bizottság kontra Lengyelország* ügyben 2019. június 24-én hozott ítélete; és a C-192/18. sz. *Bizottság kontra Lengyelország* ügyben 2019. november 5-én hozott ítélete.

¹¹ A Bíróságnak a C-619/18. sz. *Bizottság kontra Lengyelország* ügyben 2019. június 24-én hozott ítélete. Az ítéletet megelőzően a lengyel hatóságok már elfogadtak egy jogszabálmódosítást a szóban forgó rendelkezések törlése céljából.

¹² A Bíróságnak a C-192/18. sz. *Bizottság kontra Lengyelország* ügyben 2019. november 5-én hozott ítélete. Az ítéletet megelőzően a lengyel hatóságok már elfogadtak egy jogszabálmódosítást a férfi és női bírák kötelező nyugdíjkorhatára közötti különbség eltörlése céljából, és megváltoztatták a rendes bírósági bírák aktív szolgálatának meghosszabbítására vonatkozó szabályozást (lásd lejjebb).

¹³ Lásd: a Bíróságnak a C- 585/18. sz., C- 624/18. sz. és C- 625/18. sz., *A.K.* egyesített ügyekben 2019. november 19-én hozott ítéletet, valamint a C-558/18. és C-563/18. sz. *Miasto Łowicz és társai* egyesített ügyekben 2020. március 26-án hozott ítéletet, amelyekben a Bíróság elfogadhatatlannak nyilvánította e két kérelmet.

¹⁴ Vö. a jogállamiság Lengyel Köztársaság általi súlyos megsértése egyértelmű veszélyének megállapításáról szóló tanácsi határozatra vonatkozó, indokolással ellátott javaslat (COM/2017/0835 final – 2017/0360 (NLE)) 92–113. pontjával. Az Alkotmánybíróság összetételével kapcsolatos kérdéseket az Emberi Jogok Európai Bírósága is tárgyalta; lásd a 4907/18. sz. *Xero Flor kontra Lengyelország* ügyet (értesítés időpontja: 2019. szeptember 2.).

¹⁵ Az ombudsman tájékoztatója a hivatala 2019. évi tevékenységeiről; az ombudsman 2019. november 22-i kérelme az Alkotmánybíróság egyik bírájának kizárására vonatkozóan; a Legfelsőbb Bíróság 2020. február 28-i nyilatkozata.

legitimitásával kapcsolatban. Az Alkotmánybírósággal kapcsolatos aggályokat a Velencei Bizottság¹⁶, valamint nemzetközi szervezetek és NGO-k is osztották¹⁷. A miniszterelnök¹⁸, a Szejm elnöke¹⁹, a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács²⁰ és a Legfelsőbb Bíróság újonnan létrehozott fegyelmi tanácsa²¹ politikailag érzékeny kérdéseket – különösen az igazságügyi reformokat – érintő ügyeket kezdeményezett. A legfőbb ügyész és a fegyelmi tanács által kezdeményezett egyes ügyekben azt kérték, hogy vizsgálják meg az Alkotmány összeegyeztethetőségét az Európai Unióról szóló szerződés rendelkezéseivel²².

A Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács elsősorban politikai alapon kinevezett tagokból áll. A 2018-as igazságügyi reform megváltoztatta a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács bíró tagjainak kinevezési eljárását²³. A bíró tagokat, akik a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács többségét alkotják, most már közvetlenül a Szejm nevezi ki, míg korábban a bírói szakma képviselői választották ki őket. A Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács új összetétele nem felelt meg az Európa Tanács ajánlásainak²⁴, és egyike azon aggályoknak, melyeket a Bizottság a lengyelországi jogállamiságról szóló, az EUSZ 7. cikkének (1) bekezdése szerinti eljárásnak megfelelően elfogadott, indokolással ellátott javaslatában megfogalmazott²⁵. 2019. március 25-én a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács kérésére az Alkotmánybíróság kijelentette, hogy a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács bíró tagjainak új kinevezési eljárása

¹⁶ A Velencei Bizottság CDL-AD(2020)017., CDL-AD(2017)031. és CDL AD(2016)026. sz. véleménye.

¹⁷ Az Alkotmánybíróság bírái nyílt levelekben fejezték ki aggályaikat az Alkotmánybíróság működésével kapcsolatban, azt állítva különösen, hogy az Alkotmánybíróság elnöke nem megfelelően kezeli az ügyeket, és az ügyek tárgyalására már kijelölt tanácsok összetételét jogellenesen megváltoztatták (a hivatkozásokat lásd a mutatóban); Az ENSZ bírák és ügyvédek függetlenségével foglalkozó különleges előadójának 2017. évi jelentése lengyelországi látogatásáról; a Batory Alapítvány 2018. évi nyilatkozata; a Helsinki Alapítvány 2018. évi jelentése.

¹⁸ Az ügy a bírók kinevezéséről szóló 2020. január 23-i legfelsőbb bírósági állásfoglalás alkotmányosságát érintette, amely állásfoglalásában a Legfelsőbb Bíróság jelezte, hogy végrehajtotta a Bíróságnak a C-585/18. sz. ügyben 2019. november 19-én hozott előzetes döntését. A miniszterelnök 2020. február 24-én nyújtott be kérelmet, és 2020. április 20-án született határozat (ügyszám: U 2/20).

¹⁹ Az ügy arra vonatkozott, hogy a Legfelsőbb Bíróság kibocsáthatta-e a 2020. január 23-i állásfoglalását. A Szejm elnöke 2020. január 22-én nyújtott be előzetes kérelmet, és 2020. április 21-én született határozat (ügyszám: Kpt 1/20).

²⁰ A Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács új összetételének alkotmányosságával kapcsolatos keresetet 2018. november 27-én nyújtották be, és az Alkotmánybíróság 2019. március 25-én hozott határozatot (ügyszám: K 12/18).

²¹ A fegyelmi tanács 2019. december 13-án az Alkotmánybíróság elé terjesztette azt a kérdést, hogy lehetséges-e az új összetételű Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács kérésére kinevezett bírót kizárni, és az ügyben az Alkotmánybíróság 2020. március 4-én hozott határozatot (ügyszám: P 22/19).

²² Vö.: a K 7/18. és az I DO 16/19. sz., folyamatban lévő ügy.

²³ Az Alkotmány szerint a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács hivatalból kinevezett tagokból (a Legfelsőbb Bíróság első elnöke, az igazságügyi miniszter, a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság elnöke és a köztársasági elnök képviselője) és választott tagokból áll (4 tagot a Szejm választ a képviselők közül, 2 tagot a Szenátus választ a szenátorok közül, 15 tagot pedig a bírák közül választanak). A választott tagok hivatali ideje négy év.

²⁴ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2010-es ajánlásában azt javasolja, hogy igazságszolgáltatási tanács létrehozása esetén „a tagok legalább felének olyan bírónak kell lenniük, akiket a szakma képviselői választottak ki a bíróságok minden szintjéről, tiszteletben tartva a bírói karon belüli sokszínűséget” (A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2010)12. sz. ajánlása, 27. pont).

²⁵ Vö.: az indokolással ellátott javaslat 137–145. pontja. Hasonló aggályokat fogalmazott meg a Velencei Bizottság is (CDL-AD(2017)031. sz. vélemény) és az Európa Tanács Korrupció Elleni Államok Csoportja (GRECO) 2019-ben a második megfeleléségi jelentéséhez kapcsolódó második kiegészítésben (65. pont). A Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács korábbi bírói tagjai idő előtti felmentésének és a tanács új összetételének kérdésével az Emberi Jogok Európai Bírósága is foglalkozott, lásd: a 39650/18. sz. *Żurek kontra Lengyelország* kérelem (értesítés időpontja: 2020. május 14.), a 43572/18. sz. *Grzęda kontra Lengyelország* kérelem (értesítés időpontja: 2019. július 9.), a 43447/19., 49868/19. és 57511/19. sz. *Reczkowicz és két társa kontra Lengyelország* kérelem (értesítés időpontja: 2020. június 5.).

megfelel az Alkotmánynak²⁶. 2019. november 19-én az újonnan létrehozott fegyelmi tanács függetlenségének és pártatlanságának kérdésében, melyet a Legfelsőbb Bíróság előzetes döntéshozatalra terjesztett elő, a Bíróság megállapította: ahhoz, hogy egy igazságszolgáltatási tanács beavatkozása objektívebbé tegye a bírák köztársasági elnök általi kinevezésének folyamatát, e tanácsnak magának is kellően függetlennek kell lennie a törvényhozó és a végrehajtó hatalomtól, valamint attól a szervtől, melynek véleményt terjeszt elő²⁷. 2020. január 23-án a Legfelsőbb Bíróság a Bíróság ezen ítéletére hivatkozva állásfoglalást²⁸ adott ki, melyben kimondta, hogy az új összetételű Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács nem független, és azt is kijelentette, hogy a Legfelsőbb Bíróságnak az új összetételű Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács által kinevezett bírái nem bírálhatnak el ügyeket²⁹. Az állásfoglalást az Alkotmánybíróság – a miniszterelnök és a Szejm elnöke kérésére eljárva, akiket a köztársasági elnök és a legfőbb ügyész is támogatott – az Alkotmánnyal és az uniós joggal összeegyeztethetetlennek találta³⁰. A Legfelsőbb Bíróság azonban továbbra is alkalmazza az állásfoglalását³¹. A Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács továbbra is javasol bírónak kinevezendő jelölteket a köztársasági elnöknek³².

A Legfelsőbb Bíróság két új tanácsát, melyet a 2018-as reformmal hoztak létre, 2019-ben új hatáskörökkel ruházták fel. A fegyelmi tanács és a rendkívüli ellenőrzéssel és közügyekkel foglalkozó tanács kizárólag olyan új bírákból áll, akiket az új összetételű Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács kérésére neveztek ki. A Bíróság 2019. november 19-i ítéletét³³ követően a Legfelsőbb Bíróság három határozatban kimondta, hogy a fegyelmi tanács az uniós és a nemzeti jog értelmében nem tekinthető független bíróságnak³⁴. A 2019. december 20-i törvény a rendkívüli ellenőrzéssel és közügyekkel foglalkozó tanácsot kizárólagos hatáskörrel ruházta fel a bírói függetlenséggel kapcsolatos ügyekben való döntéshozatal tekintetében³⁵. Az említett törvény ezen része egyike a Bizottság által 2020.

²⁶ A K 12/18. sz. ügyben 2019. március 25-én hozott ítélet.

²⁷ A Bíróságnak a C- 585/18. sz., C- 624/18. sz. és C- 625/18. sz., A.K. egyesített ügyekben 2019. november 19-én hozott ítélete, 137–145. pont. A Bíróság azt is kifejtette, hogy „(...) a kérdést előterjesztő bíróságnak – figyelembe véve egyúttal adott esetben azokat a sajátos indokokat vagy célokat, amelyekre előtte hivatkoznak, hogy egyes érintett intézkedések igazolására kísérletet tegyenek – értékelnie kell, hogy a jelen ítélet 143–151. pontjában említett tényezőknek, valamint bármely más releváns, megfelelően bizonyított és a tudomására jutott körülményeknek a kombinációja jogos kétségeket ébreszthet-e a jogalanyokban a fegyelmi tanács külső tényezők, különösen a jogalkotó és végrehajtó hatalom közvetlen vagy közvetett hatásai általi befolyásolhatatlanságát, valamint az ütköző érdekek vonatkozásában való semlegességét illetően, következésképpen pedig ez a kombináció az említett fórum függetlensége vagy pártatlansága látszatának a hiányához vezethet-e, amely sértheti azt a bizalmat, amelyet egy demokratikus társadalomban az igazságszolgáltatásnak az említett jogalanyokban kell keltenie” (153. pont).

²⁸ A Legfelsőbb Bíróság egyesített három tanácsának 2020. január 23-i állásfoglalása; ezen állásfoglalás kötelező a Legfelsőbb Bíróságra nézve.

²⁹ Az Igazságszolgáltatási Tanácsok Európai Hálózata már 2018-ban felfüggesztette a lengyel Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács tagságát a függetlenségével kapcsolatos aggályok miatt, 2020. május 27-én pedig a hálózat Tanácsa javasolta a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács kizárását.

³⁰ Az U 2/20. sz. ügyben 2020. április 20-án és a Kpt 1/20. sz. ügyben 2020. április 21-én hozott ítélet.

³¹ Lásd pl. a Büntetőtanácsnak az I KZP 1/20. sz. ügyben 2020. június 25-én hozott határozatát.

³² 2020. május 4-én a köztársasági elnök hat tagot nevezett ki a Legfelsőbb Bíróságba (ebből hármat a fegyelmi tanácsba). 2020. május 27-én a köztársasági elnök 77 új bírót nevezett ki a rendes és a közigazgatási bíróságok valamennyi szintjére.

³³ A Bíróságnak a C- 585/18. sz., C- 624/18. sz. és C- 625/18. sz., A.K. egyesített ügyekben 2019. november 19-én hozott ítélete.

³⁴ Lásd különösen a Legfelsőbb Bíróságnak a III PO 7/18. sz. ügyben 2019. december 5-én hozott ítéletét, és a III PO 8/18. és a III PO 9/18. sz. ügyben 2020. január 15-én hozott két határozatát.

³⁵ Ebbe a hatáskörbe beletartozik a bírák azon ügyek elbírálásából való kizárására vonatkozó indítványok vizsgálata is, melyek tekintetében kételyek merülnek fel a függetlenségükkel vagy a pártatlanságukkal kapcsolatban. E határozatok *de facto* mentesülnek az alól, hogy a Legfelsőbb Bíróság bármely más tanácsa

április 29-én indított kötelezettségzegési eljárásban megnevezett aggályoknak³⁶. Az új fegyelmi tanácsot felruházták továbbá azzal a hatáskörrel is, hogy felfüggeszse a bírák mentelmi jogát abban az esetben, ha büntetőeljárás indul ellenük (korábban ezt a hatáskört az elsőfokú fegyelmi bíróságok gyakorolták). A tanácsok ezen új hatásköreit több nemzeti intézmény és a Velencei Bizottság is kritizálta³⁷.

A Legfelsőbb Bíróságra vonatkozóan új reformokat vezettek be, különösen az első elnökének kinevezési eljárása tekintetében. Pár hónappal a Legfelsőbb Bíróság előző első elnökének hivatali ideje lejártát megelőzően a parlament alsóháza, a Szejm új törvényt fogadott el³⁸, amely módosította az új első elnök kinevezési eljárását³⁹. A 2020. februárban hatályba lépett törvény egyrészt úgy rendelkezik, hogy a köztársasági elnök kinevezhet egy megbízott első elnököt a jelöltek kiválasztási eljárásának megszervezésére, másrészt megváltoztatja a jelöltek listájáról való szavazáshoz szükséges határozatképesség feltételeit⁴⁰. 2020. május 1-jén a köztársasági elnök kinevezett egy megbízott első elnököt azon bírák közül, akik a fentebb említett legfelsőbb bírósági állásfoglalás⁴¹ alapján már nem jogosultak ügyeket elbírálni. A kiválasztási eljárás vitákat váltott ki⁴², elsősorban azért, mert a megbízott első elnök nem volt hajlandó kizárni az eljárásból a fegyelmi tanács tagjait annak ellenére, hogy függetlenségüket illetően nem voltak meg a szükséges garanciák⁴³. 2020. május 26-án a köztársasági elnök kinevezett egy új első elnököt, aki szintén egyike azon bírácoknak, akik a fentebb említett legfelsőbb bírósági állásfoglalás alapján már nem jogosultak ügyeket elbírálni.

---

megváltoztassa őket. Ezt a Velencei Bizottság külön kifogásolta CDL-AD(2020)017. sz. véleményének 40. pontjában, melyben emlékeztetett arra, hogy ezen indítványokat – az új összetételű Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanácsnak a bírók kinevezési eljárásában való részvétele miatt – olyan bírók bírálják el, akiket ugyanilyen módon neveztek ki.

³⁶ Ebben a kötelezettségzegési eljárásban a Bizottság azt állítja, hogy ez a törvény megakadályozza a lengyel bíróságokat az uniós jog alkalmazásában és abban, hogy a Bírósághoz előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtsanak be.

³⁷ Vö.: a Velencei Bizottság CDL-AD(2020)17. sz. véleménye; EBESZ–ODIHR (JUD-POL/365/2019[AIC] sürgősségi időközi vélemény); az ombudsman 2020. január 7-i véleménye; a Legfelsőbb Bíróság 2019. december 16-i és 23-i véleménye. Meg kell jegyezni, hogy a két új tanács függetlenségével kapcsolatban több kérelmet is beterjesztettek az Emberi Jogok Európai Bíróságához. Lásd a 43447/19., 49868/19. és 57511/19. sz. *Reczkowicz és két társa kontra Lengyelország* kérelmeket (értesítés időpontja: 2020. június 5.).

³⁸ A 2019. december 20-i törvény a rendes bíróságok szervezetéről szóló törvény és egyes más törvények módosításáról. Ezt a változtatást a Velencei Bizottság is kifogásolta CDL-AD(2020)017. sz., 2020. január 16-i véleményének 51–55. pontjában.

³⁹ A 2019. december 20-i törvény háromlépcsős kiválasztási folyamatot ír elő, biztosítva a köztársasági elnöknek a jogot, hogy érvénytelenítse a kiválasztási eljárást, ha azt jogsértőnek találja (de a törvény semmilyen kritériumot nem határoz meg erre vonatkozóan). Ha a Legfelsőbb Bíróság teljes ülése a hivatalban lévő első elnök hivatali idejének lejártát követően nem választ ki jelölteket, a köztársasági elnök kinevezheti a Legfelsőbb Bíróság egyik bíróját megbízott első elnöknek, akinek össze kell hívnia a teljes ülést annak érdekében, hogy a köztársasági elnök kinevezhessen egy jelöltet az első elnök hivatalának betöltésére.

⁴⁰ A törvény megnövelte a Legfelsőbb Bíróság teljes ülésén az első elnöki tisztségre jelölt öt személy kiválasztásakor a határozatképességhez szükséges bírói létszámot: az első szakaszban 84 legfelsőbb bírósági bírónak kell részt vennie a teljes ülésen. Ha ez a létszám nincs meg, akkor 75 bírónak kell jelen lennie. Ha ez a létszám sincs meg, akkor a következő teljes ülés, ahol legalább 32 legfelsőbb bírósági bírónak kell jelen lennie, kiválaszthat 5 jelöltet.

⁴¹ Ezen állásfoglalással szemben az Alkotmánybíróság kifogást emelt (lásd fentebb a Nemzeti Igazságügyi Tanácsról szóló pontot).

⁴² 2020. május 23-i nyilatkozatában a legfelsőbb bírósági bírák többsége (50 fő), akiket még az igazságügyi reformot megelőzően neveztek ki, alkotmányellenesnek nevezte az eljárást.

⁴³ Lásd fentebb a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanácsról szóló pontot.

A bírák fegyelmi rendszerét módosították és aktívan használják. A 2018-ban jelentősen módosított fegyelmi rendszerrel⁴⁴ kapcsolatban olyan aggály merült fel, hogy nem nyújt megfelelő biztosítékokat a bírói függetlenség védelméhez, mivel a bírákat szankcionálhatják a bírósági határozatok tartalma miatt, többek között azért is, ha a Bíróságtól előzetes döntéshozatalt kérnek. Ezen túlmenően még mindig fennállnak az aggályok a Legfelsőbb Bíróság fegyelmi tanácsával kapcsolatban is, amely fegyelmi ügyekben a végső fokon eljáró fórum, és kizárólag az új összetételű Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács által kiválasztott bírákból áll⁴⁵. A Bizottság 2019. október 10-én úgy határozott, hogy Lengyelország ügyében a Bírósághoz fordul, ezen új rendelkezéseket kifogásolva⁴⁶. A fegyelmi rendszer lehetővé teszi, hogy a bírák ellen fegyelmi eljárást indítsanak a bírósági határozataik tartalma vagy a lengyel alkotmányos szervek működésével kapcsolatban tett nyilatkozataik miatt⁴⁷. Egy ideiglenes intézkedések iránti kérelem alapján hozott 2020. április 8-i végzésében a Bíróság arra kötelezte Lengyelországot, hogy haladéktalanul függessze fel a fegyelmi tanácsnak a bírák fegyelmi ügyeivel kapcsolatos hatáskörére vonatkozó nemzeti rendelkezések alkalmazását⁴⁸. A végzést követően a fegyelmi tanács jogkérdést terjesztett az Alkotmánybíróság elé, melyben vitatta a Szerződés azon rendelkezéseinek alkotmányosságát, amelyek az ideiglenes intézkedéseket elrendelő végzés alapjául szolgáltak⁴⁹. A 2019. december 20-i törvény tovább bővítette a fegyelmi vétség fogalmát, súlyosbítva ezzel a bírói függetlenséget fenyegető veszélyeket. Ez a kérdés szerepel abban az új kötelezettségszegési eljárásban, melyet a Bizottság 2020. április 29-én indított⁵⁰. Az új fegyelmi rendszer és a 2019. december 20-i törvény miatt más tagállamok bíróságai az EU-ban folytatott igazságügyi együttműködéssel összefüggésben megkérdőjelezték a lengyel rendszer bírósági garanciáit⁵¹.

---

⁴⁴ A Legfelsőbb Bíróságról szóló 2017. december 8-i törvény, amely 2018. április 3-án lépett hatályba. Az új fegyelmi rendszer áttekintését lásd a Bizottság 2019. október 10-i IP/19/6033 sajtóközleményében.

⁴⁵ Lásd fentebb a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanácsról szóló pontot.

⁴⁶ A C-791/19. sz. ügy (folyamatban). A fegyelmi rendszert a bírósági határozatok tartalmának politikai ellenőrzésére szolgáló rendszerként használhatják, ami ellentétes a bírói függetlenségre vonatkozóan a Bíróság által meghatározott követelményekkel (vö.: a C-216/18. PPU. sz. *LM* ügyben 2018. július 25-én hozott ítélet 67. pontja).

⁴⁷ 2019-ben felléptek azon bírákkal szemben, akik a Bíróság 2019. november 19-i ítéletét követően nyilvánosan kétségbe vonták a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács legitimitását és a kérésére történt bírói kinevezések érvényességét. A folyamatban lévő fegyelmi vizsgálatokról és eljárásokról áttekintést adnak a következők: „The Time of Trial. How do changes in justice system affect Polish judges?” (a Helsinkiben Emberi Jogok Alapítvány 2019. július 24-i jelentése); a Batory Alapítvány „*Pogłębiający się kryzys w Polsce. – Kiedy w Europie umiera praworządność?*” c. 2019-es nyilatkozata.

⁴⁸ A Nagytanácsnak a C-791/19. R. sz. ügyben 2020. április 8-án hozott végzése. A végzés végrehajtására tekintettel a Legfelsőbb Bíróság megbízott első elnöke 2020. május 5-én meghozta az 55/2020 végzést, a fegyelmi tanács elnöke pedig meghozta a 21/2020 végzést.

⁴⁹ A kérdés elsősorban arra irányult, hogy az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés rendelkezései megfelelnek-e a Lengyel Köztársaság alkotmányának abban a tekintetben, hogy egy tagállam milyen mértékben köteles a Bíróság által elrendelt ideiglenes intézkedések végrehajtására az Alkotmány szerinti bírósági szerveinek rendszerét és működését érintő ügyekben (ügyszám: P7/20).

⁵⁰ A Bizottság 2020. április 29-i IP/20/772 sajtóközleménye.

⁵¹ Pl. 2020. február 17-én a Karlsruhe-i Felsőbb Regionális Bíróság felfüggesztette egy lengyel állampolgár vonatkozásában az európai elfogatóparancs végrehajtását, mert aggályai merültek fel azzal kapcsolatban, hogy az érintett személy számára biztosító-e a tisztességes tárgyaláshoz való jog. Lásd: OLG Karlsruhe, 2020. február 17-i végzés – Aktenzeichen Ausl 301 AR 156/19. 2020. július 31-én az Amszterdami Bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesztett a Bíróság elé egy lengyel állampolgárral szemben kibocsátott európai elfogatóparancs végrehajtásával kapcsolatban; a kérelemben arról kért állásfoglalást, hogy az uniós jog szerint milyen kötelezettségei vannak a lengyel igazságszolgáltatási rendszer közelmúltbeli változásainak fényében. Lásd: Rechtbank Amsterdam, 2020. július 31-i végzés – ECLI:NL:RBAMS:2020:3776 és C-354/20 PPU. sz. ügy.

A bírókra vonatkozóan számos új előírást vezettek be. A 2019. december 20-i törvény minden lengyelországi bírót olyan személyes információk megadására kötelez, mint szövetségi tagság, nonprofit szervezetekben betöltött tisztségek vagy politikai pártokban való tagság vagy tisztség 1989. december 29-e előtt. E rendelkezések aggodalomra adnak okot a magánélet tiszteletben tartásához való joggal és a személyes adatok védelméhez való joggal kapcsolatban, melyeket az EU Alapjogi Chartája és az általános adatvédelmi rendelet garantál⁵². Ezen új előírásokat megelőzően már korábban, 2018-ban is vezettek be előírásokat a rendes bíróságok bírái aktív szolgálati idejének meghosszabbításával kapcsolatban, amelyről most már a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács dönt. Bár ez a változtatás a kötelezettségzegési eljárásra⁵³ válaszul született, a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanáccsal kapcsolatos aggályok miatt nem tudta kielégítően orvosolni a bírói függetlenségre gyakorolt hatás problémáját.

A 2019. december 20-i törvény általános tilalmat vezetett be a lengyel bíróságok számára arra vonatkozóan, hogy a bíróságok és törvényszékek, alkotmányozó szervek és bűnüldöző hatóságok hatásköreit megkérdőjelezzék. A törvény megtiltja a lengyel bíróknak, hogy ítéletet hozzanak a bírói kinevezések és valamely bíró bírói funkciók ellátására való hatásköre tárgyában. Ugyanígy tilos a bíróknak az ügyek vizsgálatára kijelölt tanácsok összetételének jogszerűségét vizsgálni. A Bizottság a 2020. április 29-én indított kötelezettségzegési eljárásban⁵⁴ ezen előírásokat is kifogásolta. Ugyanezen törvény új korlátozásokat vezetett be a bírák, bíróságok és más független szervek nyilatkozataival és cselekedeteivel kapcsolatban: többé nem kérdőjelezhetik meg a bírói és alkotmányozó testületek, valamint a bűnüldöző szervek hatáskörét. A törvény ezt a tilalmat kiterjeszti a bírói önkormányzati szerveknek a bírói kinevezéseket megkérdőjelező nyilatkozataira és cselekedeteire is. E változtatásokat egyes nemzeti intézmények és a Velencei Bizottság is aggályosnak találta⁵⁵. Ami a bírósági elnököket illeti, miután az igazságügyi miniszter több mint 70 bírósági elnököt elbocsátott, semmiféle javaslatot nem tettek a helyzetük orvoslására⁵⁶. Ezen elbocsátások ügyében keresetet terjesztettek az Emberi Jogok Európai Bírósága elé⁵⁷.

Az a tény, hogy az igazságügyi miniszter egyben a legfőbb ügyész is, különösen aggályos azon hatásköre tekintetében, hogy konkrét ügyekben utasításokat adhat, és áthelyezhet ügyészeket. A 2016-ban végrehajtott reformokat követően a legfőbb ügyészi és az igazságügyi miniszteri tisztséget összevonták. Az igazságügyi miniszter ennél fogva közvetlenül gyakorolja a legmagasabb ügyészi hivatallal járó hatásköröket, beleértve azt is, hogy az ügyészeknek konkrét ügyekben utasításokat adhat. 2019-ben több esetben – köztük politikai jelentőségű ügyekben is⁵⁸ – felhasználták a legfőbb ügyészt, illetve a magasabb rangú ügyészek azon hatáskörét, hogy konkrét ügyekben utasításokat adhatnak⁵⁹ (többek

⁵² A Bizottság 2020. április 29-i IP/20/772 sajtóközleménye.

⁵³ A Bíróságnak a C-192/18. sz. *Bizottság kontra Lengyelország* ügyben 2019. november 5-én hozott ítélete.

⁵⁴ Vö.: a Bizottság IP/20/772 sajtóközleménye.

⁵⁵ Vö.: a Velencei Bizottság CDL-AD(2020)017. sz. véleménye; EBESZ–ODIHR (JUD-POL/365/2019[AIC] sürgősségi időközi vélemény); az ombudsman 2020. január 7-i véleménye; a Legfelsőbb Bíróság 2019. december 16-i és 23-i véleménye.

⁵⁶ 2017 augusztusától 2018 februárjáig az igazságügyi miniszter saját hatáskörben dönthetett az össze rendes bíróság elnökeinek elbocsátásáról és kinevezéséről; Vö.: az indokolással ellátott javaslat 151-162. pontja.

⁵⁷ A 26691/18. sz. *Broda kontra Lengyelország* és a 27367/18. sz. *Bojara kontra Lengyelország* kérelem (értesítés időpontja: 2019. szeptember 2.).

⁵⁸ Pl. a Pénzügyi Felügyeleti Bizottsággal kapcsolatos nyomozás. Lásd a fenti lábjegyzetet is.

⁵⁹ Az utasításokat olyan politikai szempontból érzékeny ügyekben adják, amikor az ügyészek ellen fegyelmi eljárás indul; vö. a Lex Super Omnia Szövetség 2020. április 26-i állásfoglalásával. A média szerint az egyéni utasítások egy részét nem jelentik be vagy nem adják írásba érzékeny ügyekben (vö.: Gazeta Prawna:

között a büntetőeljárás megszüntetésére). Ezt a hatáskört többek között a Velencei Bizottság is kritizálta⁶⁰. A legfőbb ügyész továbbá legfeljebb 6 hónapos időszakra más álláshelyre rendelheti ki az ügyészeket indokolás és az érintett ügyész beleegyezése nélkül. Emellett saját hatáskörben átcsoportosíthatja az ügyeket az ügyészek között, ami szintén aggályokat vetett fel a tekintetben, hogy a politikai szempontok befolyással lehetnek a büntetőeljárások lefolytatására⁶¹.

Minőség

Az igazságszolgáltatás finanszírozása 2016 óta fokozatosan növekedett. Lengyelország körülbelül az uniós átlagnak megfelelő arányban költ lakosonként a bíróságokra. Ugyanakkor a GDP százalékában kifejezve Lengyelországban az egyik legmagasabb az igazságszolgáltatási rendszerre (az ügyészi hivatalokat és a költségmentességet beleértve) jutó államháztartási kiadások aránya⁶².

Ami az emberi erőforrásokat illeti, számos bírói poszt továbbra is betöltetlen. Megjegyezzük, hogy a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács összetételének 2018-as megváltoztatása előtt az igazságügyi miniszter késleltette az üres bírósági álláshelyek közzétételét, ami előfeltétele az e helyekre való pályázásnak. Az ombudsman⁶³ és egyes bírói szövetségek képviselői⁶⁴ kifogásolták ezt, azzal érvelve, hogy a bíróságok csökkenő hatékonyságának legfőbb oka a létszámhiány.

Az igazságszolgáltatási rendszer digitalizációja terén is fejlődésre van szükség. A korábbi évekhez képest Lengyelország javította az igazságszolgáltatási rendszerrel kapcsolatos online tájékoztatás hozzáférhetőségét a nyilvánosság számára⁶⁵. Noha történtek fontos előrelépések, továbbra is szükség van informatikai eszközök bevezetésére az igazságszolgáltatási eljárásokban⁶⁶. A bíróságok további digitalizációját sürgették a bírói szövetségek⁶⁷, az ombudsman⁶⁸ és az Országos Ügyvédi Kamara⁶⁹ is, melyek jelezték, hogy digitalizáció hiánya rendszeresen okozott problémákat a Covid19-világjárvány idején.

A költségmentességgel, az eljárási illetékekkel és a polgári eljárással kapcsolatos reformok 2019-ben léptek hatályba. A költségmentesség és az ingyenes jogi tanácsadás

---

„21 osobistych instrukcji Zbigniewa Ziobry dla prokuratorów. Nie oznacza to, że nieformalnych nacisków w ogóle nie ma.”, 2018; Gazeta Wyborcza: „Minister kontroli, nacisków i ręcznego sterowania. Zbigniew Ziobro dzieli i rządzi w resorcie sprawiedliwości.”, 2019).

⁶⁰ Vö.: a Velencei Bizottság CDL-AD(2017)028. sz. véleménye; Lásd még a Lex Super Omnia ügyészi szövetség 2020. április 26-i és június 3-i nyilatkozatát.

⁶¹ A lengyel ombudsman 2019. évi közleménye Krason ügyész ügyéről.

⁶² Az EU 2020. évi igazságügyi eredménytáblája, 33. ábra.

⁶³ A lengyel ombudsmannak az igazságügyi miniszterhez benyújtott 2018. október 9-i nyilatkozata.

⁶⁴ Prawo.pl „*Wakaty uderzają w sądy...najbardziej okregowe*”, 2019.

⁶⁵ Az EU 2020. évi igazságügyi eredménytáblája, 22. ábra.

⁶⁶ Jelenleg az alábbi lehetőségek állnak rendelkezésre: bizonyításvétel műszaki eszközök segítségével, lehetővé téve e tevékenység távolról történő elvégzését; a rögzített video- és hangfelvétel újbóli lejátszása a tárgyaláson; tárgyalás vagy bírósági ülés jegyzőkönyvének elkészítése hang- vagy videorögzítő eszköz segítségével; a jegyzőkönyvek és levelek tartalmának elektronikus formátumban történő megosztása a bírósági eljárásokat segítő infokommunikációs rendszerek vagy más teleinformációs rendszer segítségével, az eljárás feleinek és résztvevőinek pedig biztosított a lehetőség, hogy az ügy anyagaiból rögzített hangfelvételt vagy hang- és képfelvételt kapjanak; elektronikus bizonyíték elfogadása; fizetési meghagyásos eljárás elektronikus úton történő bonyolítása; az infokommunikációs rendszeren keresztüli kézbesítés.

⁶⁷ A Iustitia Bírói Szövetség 2020. május 9-i nyilatkozata.

⁶⁸ Az ombudsmannak az igazságügyi miniszterhez címzett 2020. június 9-i levele.

⁶⁹ Az Ügyvédi Kamara 2020. március 12-i 155/20. sz., függelékkel ellátott állásfoglalása.

Lengyelországban bárkinek rendelkezésére áll, aki nem engedheti meg magának a fizetett tanácsadást és erről nyilatkozatot tesz. Tervezik továbbá az ingyenes közvetítés fokozatos lehetővé tételét⁷⁰. Az Országos Ügyvédi Kamara aggályainak adott hangot a polgári eljárásjogi törvénykönyv 2019-ben elfogadott módosításaival kapcsolatban, mert ezek nem segítik elő a bírósági eljárások felgyorsítását⁷¹.

Hatékonyság

Az eljárások hosszát illetően a rendes bíróságok teljesítménye összességében megközelíti az uniós átlagot. 2018-ban azonban megnőtt a polgári és kereskedelmi peres ügyek rendezéséhez szükséges idő becsült tartama, és az ilyen ügyek befejezésének aránya is csökkent. Miközben a befejezett ügyek száma csökkent, a folyamatban lévő ügyek száma nőtt⁷². Lengyelország továbbra is az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának fokozott felügyelete alatt áll a polgári és büntetőeljárások hossza miatt⁷³.

A közigazgatási bíróságok teljesítménye meghaladja az uniós átlagot. A beérkező közigazgatási ügyek számában és a befejezésükhöz szükséges idő tartamában kismértékű csökkenés látható. Az ilyen ügyek befejezésének aránya továbbra is meghaladja a 100 %-ot⁷⁴.

II. KORRUPCIÓELLENES KERET

A korrupció megelőzésére és az ellene folytatott küzdelemre szolgáló jogi és intézményes keretek nagyrészt megvannak. A korrupcióellenes küzdelemre szakosodott szerv a Központi Korrupcióellenes Hivatal. E hivatal hírszerzési és rendészeti feladatokat is ellát, és közigazgatási és büntetőeljárást egyaránt indíthat. A közélet átláthatóságáról szóló tervezett törvény célja az, hogy a legfontosabb megelőzési célú intézkedéseket egyetlen jogi aktusba foglalja össze. Ennek részeként a szabályozás egyes elemeit, például a jelenlegi vagyonynyilatkozati rendszereket és a lobbitevékenységre vonatkozó szabályokat módosítani fogják.

A Transparency International legfrissebb korrupcióérzékelési indexe szerint Lengyelország 58/100 pontot ért el, ezzel az Európai Unió országai között a 12., világszinten pedig a 41. helyen áll⁷⁵. Az Eurobarométer felmérések szerint azon lengyel válaszadók aránya (59 %), akik szerint az országukban a korrupció széles körben elterjedt, alacsonyabb az uniós átlagnál (71 %), miközben a megkérdezettek 37 %-a érzi úgy, hogy a mindennapi életében személyesen is érinti őt a korrupció (az uniós átlag e tekintetben 26 %)⁷⁶. Ami a vállalkozásokat illeti, a vállalkozások 49 %-a látja a korrupciót széles körben

⁷⁰ Prawo.pl (2019) 'Finansowe zachęty mają motywować do korzystania z mediacji.'. Lengyelország emellett számos tevékenység szervezésével ösztönzi a közvetítés használatát (Az EU 2020. évi igazságügyi eredménytáblája, 20. ábra).

⁷¹ Az Országos Ügyvédi Kamara 61/2019. sz. állásfoglalása. Az Országos Ügyvédi Kamara különösen azt emelte ki, hogy a módosítások túlzott alaki követelményeket vezetnek be az eljárásra vonatkozóan.

⁷² Az EU 2020. évi igazságügyi eredménytáblája, 3., 7., 11., és 14. ábra. A beérkező polgári és kereskedelmi peres ügyek száma az elmúlt években magas maradt (Az EU 2020. évi igazságügyi eredménytáblája, 3. ábra). Az első fokon folyamatban lévő polgári, kereskedelmi, közigazgatási és egyéb ügyek számának 2012-hez viszonyított növekedése ellenére a befejezési arány 2018-ban nem csökkent jelentősen (Az EU 2020. évi igazságügyi eredménytáblája, 10. és 13. ábra).

⁷³ Az Európa Tanács CM/Del/Dec(2018)1331/H46-19. sz. határozata: H46-19 Bqk (kérelem száma: 7870/04), Majewski (kérelem száma: 52690/99), Rutkowski és mások (kérelem száma: 72287/10), valamint Jan Załuska, Marianna Rogalska és 398 egyéb kérelem (kérelem száma: 53491/10) kontra Lengyelország.

⁷⁴ Az EU 2020. évi igazságügyi eredménytáblája, 8., 9. és 12. ábra.

⁷⁵ Transparency International (2020), 2019-es korrupcióérzékelési index.

⁷⁶ Az Eurobarométer 502. sz. tematikus felmérése (2020).

elterjednek (uniós átlag: 63 %), és 27 %-uk gondolja úgy, hogy a korrupció problémát jelent az üzleti életben (uniós átlag: 37 %). A megkérdezettek 43 %-a szerint elegendő sikeres büntetőeljárást folytatnak le ahhoz, hogy visszatartsák az embereket a korrupciós gyakorlatoktól (uniós átlag: 36 %), míg a vállalkozások 26 %-a véli úgy, hogy a magas rangú tisztviselők megvesztegetéséért elítélt magánszemélyeket és vállalkozásokat megfelelő szankciókkal sújtják (uniós átlag: 31 %)⁷⁷.

Tervbe van véve egy kezdeményezés a korrupció elleni küzdelem jogi keretének továbbfejlesztésére. A lengyel büntetőjog szilárd alapokat biztosít a korrupciós bűncselekmények kivizsgálásához, büntetőeljárás alá vonásához és elbírálásához⁷⁸. Lengyelország rendelkezik továbbá a korrupció elleni küzdelemhez szükséges jogi kerettel: több jogi aktus is szabályozza a közszférában az etikai és a feddhetetlenségi követelményeket⁷⁹, valamint a vagyoni eszközök és az összeférhetlenség bevallásának kötelezettségét⁸⁰. Ennek ellenére több aggály is felmerült, különösen az összeférhetlenséget és a vagyonyilatkozatokat illetően⁸¹. A közélet átláthatóságáról szóló új törvény, melynek előkészítése már előrehaladott fázisban van, a már meglévő korrupcióellenes mechanizmusok megerősítését és az átláthatósági elvek egyetlen jogszabályban való összefoglalását célozza. A törvény további célja, hogy a jelenlegi vagyonyilatkozási rendszer és szabályok egységesítése érdekében hatályon kívül helyezzen bizonyos hatályban lévő törvényeket. Emellett módosítja a lobbitevékenységekre vonatkozó szabályokat és a közügyekkel kapcsolatos információkhoz való hozzáféréstől szóló törvényt, és megerősíti a visszaélést bejelentő személyek védelmét szolgáló intézkedéseket⁸².

Javaslatot nyújtottak be a büntető törvénykönyv módosítására. A büntető törvénykönyvet módosító 2019. júniusi törvénytervezet⁸³ az Alkotmánybíróság 2020. július 14-én alkotmányellenesnek találta⁸⁴. A tervezet módosításokat javasolt a közfeladatot ellátó személy fogalmának meghatározásában, és kiterjesztette volna azt többek között a közpénzek felett rendelkező hazai vagy külföldi szervezeti egységekre, az állami tulajdonú vállalatok igazgatótanácsának tagjaira vagy képviselőire, valamint azon jogalanyokra, melyeknek jegyzett tőkéjében a központi kormány vagy a helyi önkormányzat több mint 50 % tulajdonosi részesedéssel bír. A javasolt változtatások között szerepelt volna továbbá a nagy értékű eszközökhöz kapcsolódó aktív és passzív vesztegetési bűncselekményekre kiszabható szankciók növelése is. Megmaradtak volna azonban az olyan mechanizmusok, mint például a „nem büntethetőségi” előírás, amely szerint a vesztegető személy nem büntethető, ha a bűnüldöző hatóságokat önként értesíti a bűncselekményről. A mentességi rendszer egyes elemeivel és a korrupciós bűncselekmények büntetőeljárás alá vonására gyakorolt hatásával

⁷⁷ Az Eurobarométer 482. sz. gyorsfelmérése (2019).

⁷⁸ GRECO; Az Európai Unió 2014. évi antikorrupciós jelentése; GRECO, Harmadik értékelési kör. Értékelő jelentés, iii. ajánlás.

⁷⁹ A vonatkozó jogszabályok közé tartoznak a következők: a közfeladatot ellátó személyek üzleti tevékenységének korlátozásáról szóló 1997. augusztus 21-i törvény; a közügyekkel kapcsolatos információkhoz való hozzáféréstől szóló 2001. szeptember 6-i törvény; a jogalkotási folyamat során folytatott lobbitevékenységekről szóló 2005. július 7-i törvény; és a közfeladatot ellátó személyek üzleti tevékenységének korlátozásáról szóló 1997. augusztus 21-i törvény.

⁸⁰ Ide tartozik a közszolgálatról szóló 2008. november 21-i törvény, a kormányhivatalok alkalmazottairól szóló 1982. szeptember 16-i törvény és a közbeszerzésről szóló 2004. január 29-i törvény.

⁸¹ GRECO, Ötödik értékelési kör. Értékelő jelentés.

⁸² GRECO, A második megfelelőségi jelentés második kiegészítése, 27. pont.

⁸³ A büntető törvénykönyv és bizonyos más törvények módosításáról szóló 2019. június 13-i törvényt az elnök 2019. június 28-án megküldte az Alkotmánybíróságnak előzetes normakontrollra.

⁸⁴ Az Alkotmánybíróság álláspontja az volt, hogy a büntető törvénykönyv módosításait olyan eljárást követően fogadták el, amely nem felelt meg a Szejm jogalkotási munkájára vonatkozó belső szabályoknak.

kapcsolatban az Európa Tanács Korrupció Elleni Államok Csoportja (GRECO) is aggályokat fogalmazott meg⁸⁵.

A korrupcióellenes küzdelemre szakosodott szerv a Központi Korrupcióellenes Hivatal.

E hivatal hírszerzési és rendészeti feladatokat is ellát, és közigazgatási és büntetőeljárást egyaránt indíthat⁸⁶. A korrupció felderítése a hivatal egyik alapfunkciója, és megalapozott gyanú esetén nyomozást folytathat. Hatáskörrel rendelkezik a vagyonynyilatkozatok és a közbeszerzési határozatok ellenőrzésére. Feladata továbbá a közszolgálati tisztviselők külső üzleti tevékenységére vonatkozó összeférhetlenségi szabályoknak való megfelelés ellenőrzése és a tisztességtelenül szerzett javak visszaszolgáltatását célzó eljárások kezdeményezése. A Központi Korrupcióellenes Hivatalnak preventív szerepe van, és felügyeli a 2018–2020-as kormányzati korrupcióellenes program koordinációját, melynek általános céljai között szerepel a korrupció elleni küzdelmet célzó szabályozás javítása, valamint a bűnüldöző hatóságok közötti együttműködés és koordináció megerősítése. A hivatal vezetőjét a miniszterelnök nevezi ki négy évre. A hivatal a miniszterelnök és a kijelölt „különleges szolgálatokért felelős miniszter-koordinátor”⁸⁷ fennhatósága alatt működik. A jelenlegi jogi keretben ez a kinevezési eljárás és a hivatal végrehajtó hatalomnak való alárendelése aggályokat vetett fel a hivatal függetlenségét és a végrehajtó hatalomtól való teljes körű függetlenségét illetően⁸⁸.

A közszférát érintő etikai és feddhetlenségi, valamint összeférhetlenségi kérdéseket jelenleg több alapvető törvény is szabályozza. A feddhetlenséget elsősorban a közfeladatot ellátó személyek üzleti tevékenységének korlátozásáról szóló törvény szabályozza, amely bizonyos tevékenységeket megtilt ezen személyeknek, és korlátozza az üzleti részesedésüket és különféle vállalati testületekben való tagságukat. A közszolgálati etikai keretszabályokról szóló rendelet meghatározza a közigazgatásban érvényes etikai normákat, de nem terjed ki a legfelső vezetőkre, akiknek magatartására vonatkozóan az Alkotmány tartalmaz általános szabályokat. A minisztériumok különböző mértékben saját maguk is foglalkoznak az intézményük tisztviselőit érintő feddhetlenségi kérdésekkel. A GRECO hangsúlyozta a koherensebb szakpolitika lehetséges előnyeit, és javasolta egy általános feddhetlenségi terv, valamint egy erős felügyeleti és szankcionáló mechanizmusokat tartalmazó magatartási kódex kidolgozását, továbbá a feddhetlenségi kérdések erőteljesebb tudatosítását⁸⁹. Ezenkívül több más jogi előírás is rendelkezik egyes konkrét összeférhetlenségi helyzetek bejelentésének kötelezettségéről, ezen előírások azonban nincsenek egyértelműen összehangolva vagy egységes szabályozási keretbe foglalva⁹⁰. Bár az általánosan kötelező erejű törvények nem tartalmazzák az összeférhetlenség fogalmának jogi meghatározását, a közigazgatási eljárásokról szóló törvénykönyv kitér a közszolgálati tisztviselőket érintő összeférhetlenségi szabályokra. A miniszterek és egyéb vezető tisztviselők esetében e szabályok egyes konkrét, tulajdoni érdekeltséggel kapcsolatos helyzetekre korlátozódnak⁹¹. 2019-ben a Központi

⁸⁵ GRECO, Ötödik értékelési kör. Értékelő jelentés, xii. ajánlás, 87. pont.

⁸⁶ Létrehozása a Központi Korrupcióellenes Hivatalról szóló 2006. június 9-i törvénnyel történt.

⁸⁷ A Központi Korrupcióellenes Hivatal a kormányzati igazgatás egyik szerve, melynek vezetője ezen kormányzati igazgatás központi szereplője. A vezetőt a miniszterelnök nevezi ki négyéves hivatali időre – amely egyszer hosszabbítható meg –, és a miniszterelnöknek van alárendelve, a különleges szolgálatokért felelős koordinátornak kinevezett miniszter révén. GRECO, Ötödik értékelési kör. Értékelő jelentés, 34. pont.

⁸⁸ GRECO, Ötödik értékelési kör. Értékelő jelentés, 78. pont.

⁸⁹ GRECO, Ötödik értékelési kör. Értékelő jelentés, i., ii., iii. és ix. ajánlás.

⁹⁰ Lásd a 77. lábjegyzetet.

⁹¹ GRECO, Ötödik értékelési kör – Értékelő jelentés, 53. pont.

Korrupcióellenes Hivatal 2477 összeférhetlenségi ügyet vizsgált ki az Egészségügyi Minisztériumban és a Védelmi Minisztériumban (2018-ban 4581-et), melyek 2187 személyt érintettek (2018-ban 2110-et), és ebből három ügyet az ügyészség elé terjesztettek⁹².

A vagyonyilatkozatokra vonatkozóan nincs sem egységes jogi szabályozás, sem egységes benyújtási és ellenőrzési rendszer. A parlamenti képviselők a vagyonyilatkozatukat a Szejm képviselői és a szenátorok feladatainak ellátásáról szóló 1996. májusi törvénynek megfelelően nyújtják be. A közfeladatot ellátó személyek üzleti tevékenységének korlátozásáról szóló törvény úgy rendelkezik, hogy a legfelső vezetői tisztségeket betöltő személyeknek évente nyilatkozatot kell tenniük pénzügyi és gazdasági tevékenységeikről. Ezt a törvényt azonban a gyakorlatban minden szinten alkalmazzák a politikusokra, az eltérő rendszerek és a nyilatkozatok közzétételét garantáló keretrendszerek pedig aggályokat vetnek fel⁹³. 2019-ben a Központi Korrupcióellenes Hivatal 90 vagyonyilatkozatot ellenőrzött (2018-ban 69-et), 364 ellenőrzés előtti elemzést végzett el (2018-ban 330-at) és 341 ellenőrzési ügyet bonyolított le (2018-ban 320-at)⁹⁴. A képviselők és a szenátorok megbízatásának gyakorlásáról szóló törvény azon módosításait azonban, melyek a vagyonyilatkozatra kötelezett személyek és a nyilatkozatba belefoglalandó információk körének kibővítésére irányultak, az Alkotmánybíróság jelenleg vizsgálja. A GRECO, bár üdvözölte a kötelezettségek meglétét, leszögezte, hogy Lengyelország vagyonyilatkozati rendszerét meg kell erősíteni és ki kell egészíteni egy független és hatékony felülvizsgálati mechanizmussal⁹⁵. Ennek kapcsán megemlíthető, hogy jelenleg zajlik egy olyan törvénytervezet kidolgozása, amely egy új vagyonyilatkozati formanyomtatványt fog tartalmazni, és a Központi Korrupcióellenes Hivatal dolgozik egy olyan egységes rendszer kialakításán, mely lehetővé teszi a nyilatkozatok elektronikus és automatizált benyújtását és ellenőrzését⁹⁶.

Léteznek intézkedések a lobbitevékenységek és a forgóajtó-jelenség szabályozására, egyes rendelkezések pedig lehetővé teszik a visszaélést bejelentő személyek védelmét. A jogalkotási folyamat során folytatott lobbitevékenységről szóló törvény általánosan meghatározza a lobbitevékenység fogalmát, nyilvános nyilvántartást hoz létre, és meghatározza a nyilvántartásba nem vett tevékenységekre vonatkozó kötelezettségeket és szankciókat. A törvény rendelkezései azonban a lobbitevékenység fogalmát a jogalkotás folyamatára korlátozzák. A GRECO azt javasolta, hogy a parlament tagjainak lobbistákkal való kapcsolattartását átláthatóbbá kell tenni⁹⁷, részletes szabályokat kell kidolgozni a lobbistákkal való kapcsolattartásra vonatkozóan, és e kapcsolatok céljáról megfelelő tájékoztatást kell adni⁹⁸. A forgóajtó-jelenséget egyéves várakozási idő előírása révén szabályozzák, de ez csak azon szervezetekre vonatkozik, melyekre vonatkozóan a tisztviselő konkrét határozatokat hozott. Bár léteznek tervek ezen időszak meghosszabbítására, az alkalmazási kör kiszélesítését is javasolták⁹⁹. Egyes jogi aktusok tartalmazzák a visszaélést bejelentő személyek védelmét célzó rendelkezéseket, de külön jogszabály nem foglalkozik

⁹² A Központi Korrupcióellenes Hivatal 2019. évi éves jelentése.

⁹³ GRECO, Ötödik értékelési kör. Értékelő jelentés, 66–72. pont.

⁹⁴ Központi Korrupcióellenes Hivatal, 2019. évi éves jelentés, 23., 25. és 28. o.

⁹⁵ GRECO, Ötödik értékelési kör. Értékelő jelentés, x. és xi. ajánlás, 72. és 78. pont.

⁹⁶ A 2018–2020-as időszakra szóló kormányzati korrupcióellenes program.

⁹⁷ GRECO, Negyedik értékelési kör. Értékelő jelentés, i. ajánlás. A második megfelelési jelentés 2. kiegészítésének 11. pontja szerint ezt az ajánlást még mindig nem hajtották végre.

⁹⁸ GRECO, Ötödik értékelési kör. Értékelő jelentés, vi. ajánlás, 44. pont.

⁹⁹ GRECO, Ötödik értékelési kör. Értékelő jelentés, viii. ajánlás és 65. pont.

ezzel a kérdéssel, és hangsúlyozták a bejelentő személyek fokozottabb védelmének szükségességét¹⁰⁰.

III. MÉDIAPLURALIZMUS

A médiapluralizmussal kapcsolatos jogi keret egyrészt alkotmányos biztosítékokon, másrészt ágazati jogszabályokon alapul. Az Alkotmány garantálja a nemzeti médiahatóság – az Országos Rádió- és Televíziótanács – függetlenségét, és a szabályozó hatóság hatásköreit a műsorszórásról szóló 1992-es törvény¹⁰¹ részletesebben is szabályozta. Ami az újságírók védelmét szolgáló kereteket illeti, a szólásszabadság alkotmányos védelemben részesül¹⁰². A büntető törvénykönyv azonban meghatároz az állami jelképek, a vezető közszolgálati tisztviselők és a vallás megsértésével kapcsolatos bűncselekményeket is. Az Alkotmány garantálja továbbá az állampolgárok azon jogát, hogy a közigazgatási szervek tevékenységéről tájékoztatást kapjanak¹⁰³. Ezt a jogot a közügyekkel kapcsolatos információkhoz való hozzáférésről szóló 2001. szeptember 6-i törvény részletesebben is szabályozza¹⁰⁴.

A jogi keret biztosítékokat ad a médiaszabályozó hatóság függetlenségét illetően. Az Alkotmány¹⁰⁵ szerint az Országos Rádió- és Televíziótanács (KRRiT) feladata a szólásszabadság, az információhoz való jog és a rádiós és televíziós műsorszóráshoz kapcsolódó közérdek védelme. Tagjait a parlament és a köztársasági elnök nevezi ki. Nem lehetnek politikai párt vagy szakszervezet tagjai, és nem végezhetnek a tiszttségükkel összeegyeztethetetlen közéleti tevékenységet. A műsorszórásról szóló törvény felsorolja a KRRiT hatásköreit. Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló felülvizsgált irányelv¹⁰⁶ egy sor konkrét garanciát meghatároz a nemzeti médiaszabályozó hatóságok függetlenségét és eredményességét illetően. Lengyelország jelenleg végzi a felülvizsgált irányelv átültetését, melynek során javaslatokat nyújthatnak be a nemzeti jogszabályoknak az uniós keretszabályozással való további összehangolására, és ezek 2020 kora őszén kerülhetnek elfogadásra¹⁰⁷.

A lengyel médiaszabályozó hatóságot még mindig érheti politikai befolyásolás. A 2020-as Médiapluralizmus Monitor (MPM 2020) a lengyel médiaszabályozó hatóság függetlenségét és eredményességét illetően közepes kockázatot állapított meg¹⁰⁸, megállapítva, hogy a Nemzeti Rádió- és Televíziótanácsra vonatkozó kinevezési eljárások nem korlátozták eredményesen a média feletti politikai befolyást. Például nem került sor választási megfigyelésre a 2019-es európai parlamenti és nemzeti parlamenti választási kampányok médiában való megjelenésének elemzése céljából. Hasonlóképp, a 2020-as elnökválasztási kampány esetében a Nemzeti Rádió- és Televíziótanács nem biztosította a kampány független megfigyelését, amint arról az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (ODIHR) beszámolt¹⁰⁹. Továbbá a 2016-os reform eredményeképp¹¹⁰

¹⁰⁰ Az Egyesült Nemzetek Korrupció elleni egyezménye (2015), végrehajtást vizsgáló csoport (1. ciklus), és OECD: Lengyelország – A 3. fázis szerinti értékelő jelentés és az ajánlások nyomán hozott intézkedések.

¹⁰¹ A műsorszórásról szóló 1992. december 29-i törvény.

¹⁰² Az Alkotmány 54. cikke.

¹⁰³ Az Alkotmány 61. cikke.

¹⁰⁴ A 2019–2020-as időszakban Lengyelország a Riporternek Határok Nélkül sajtószabadság-indexén három hellyel hátrébb került, és jelenleg a világ összes országa között a 62. helyet foglalja el.

¹⁰⁵ Az Alkotmány 213–215. cikke.

¹⁰⁶ A 2018. november 14-i (EU) 2018/1808 irányelv.

¹⁰⁷ A Lengyelországban tett országlátogatással összefüggésben szerzett információk alapján.

¹⁰⁸ Az Elektronikus Távközlési Hivatal függetlenségét illetően lásd a IV. szakaszt.

¹⁰⁹ Az ODIHR különleges választási megfigyelő missziójának előzetes megállapításai és következtetései.

a Nemzeti Rádió- és Televíziótanács egyes hatásköreit elvették és az újonnan létrehozott Nemzeti Média Tanácsra ruházták át¹¹¹, így jelenleg ez a tanács bír hatáskörrel a Lengyel Televízió, a Lengyel Rádió és a Lengyel Hírügynökség igazgatóságának és felügyelő tanácsának kinevezésére és elmozdítására. 2016 decemberében a Lengyel Alkotmánybíróság a Nemzeti Rádió- és Televíziótanácsnak a közszolgálati média vezetőinek kinevezési folyamatából való kizárását alkotmányellenesnek találta¹¹². Az ítéletet a mai napig nem hajtották végre¹¹³.

A lengyel médiában fennálló tulajdonosi viszonyok átláthatóságát szabályozó jogi keret nem egyformán alkalmazandó mindegyik médiaszereplőre. Többek között nincsenek ágazatspecifikus rendelkezések a hírmédiabeli tulajdonosi viszonyok átláthatóságára vonatkozóan. Emiatt az MPM 2020 a lengyel médiabeli tulajdonosi viszonyok átláthatóságát közepes kockázati kategóriába sorolta, megállapítva azonban, hogy a műsorszórási ágazatra vonatkozóan hatályban vannak bizonyos konkrét szabályok. Ezek az Országos Rádió- és Televíziótanács számára történő információszolgáltatásra vonatkoznak.

Lengyelországban nincsenek megfelelő szabályozási biztosítékok a médiaorgánumok feletti politikai befolyás korlátozására. E biztosítékok a médiatulajdonosok és a kormányzó pártok, pártcsoportok vagy politikusok közötti összeférhetetlenségre vonatkozó szabályokat jelentenek¹¹⁴. A CBOS lengyel közvéleménykutató intézet 2019-es felmérése szerint a megkérdezettek széles köre érzelmi politikai elfogultságot a médiában¹¹⁵. Az MPM 2020 elismeri azonban, hogy a legnagyobb lengyel médiaorgánumok tulajdonosai nem kötődnek nyíltan egyetlen politikai párthoz sem, és a hírmédia legnagyobb része, az online sajtót is beleértve, előmozdítja az eltérő politikai nézetek megjelenését.¹¹⁶ Úgy tűnik, hogy a 2020-as elnökválasztási kampány során a kormánykoalíció utalt arra, hogy a külföldi tulajdonú médiaorgánumok koncentrációját illetően jogszabályi változásokra kerülhet sor¹¹⁷. Ha ezek a változások bekövetkeznek, az a médiapluralizmus és az uniós belső piac számára is következményekkel járhat.

A büntetőjog egyes rendelkezései érinthetik az újságírók védelme és tevékenysége kereteinek bizonyos vonatkozásait. A büntető törvénykönyv meghatároz az állami jelképek, vezető közszolgálati tisztviselők és a vallás megsértésével kapcsolatos bűncselekményeket. A tömegtájékoztatás¹¹⁸ révén megvalósuló rágalmozásért¹¹⁹ kiszabható büntetések között a

---

¹¹⁰ A Szejm 2016. július 7-i hivatalos közleménye.

¹¹¹ Ugyanott. A Nemzeti Média Tanácsról szóló törvény szerint a Tanács öt tagból áll, akikből hármat a Szejm, kettőt a köztársasági elnök nevez ki hatéves időtartamra. A lengyel köztársasági elnök a Tanács tagjait a legnagyobb parlamenti ellenzéki frakciók által megnevezett jelöltek közül nevezi ki.

¹¹² Az Alkotmánybíróság K 13/16. sz. ügyben 2016. december 13-án hozott ítélete.

¹¹³ Az ombudsman 2020. február 3-i közleménye.

¹¹⁴ A 2020-as Médiapluralizmus Monitor.

¹¹⁵ Press.pl, 'CBOS: dla większości badanych media nie są bezstronne, najgorzej wypadła TVP' (a 2020-as Médiapluralizmus Monitorban említve).

¹¹⁶ A Lengyelországban tett országlátogatással összefüggésben szerzett információk alapján; MPM 2020, 12. o.

¹¹⁷ Reuters.com, 'Poland to propose limits on foreign media soon, Kaczynski says'. A közelmúltban a kormánypárt egyik médiaüggyel foglalkozó képviselője kijelentette, hogy a jogszabálytervezetet összel benyújtják (WirtualneMedia 'Lichoćka: jesienią Sejm zajmie się dekoncentracją mediów. Czarnecki: trzeba będzie odkupować je od Niemców').

¹¹⁸ A lengyel hatóságok szerint. A lengyel hatóságok azt is kifejtették, hogy nem áll fenn büntetőjogi felelősség, amennyiben a közhivatalt betöltő személyre vonatkozó állítások igazak, valamint hogy az esetek túlnyomó többségében pénzbüntetést szabtak ki, szabadságvesztésre pedig csak az esetek elhanyagolható százalékában került sor.

¹¹⁹ A CMPF-nek (Centre for Media Pluralism and Media Freedom, a tömegtájékoztatás szabadságával és sokszínűségével foglalkozó központ) a rágalmozás dekriminalizációját ábrázoló térképe.

(legfeljebb egy évig terjedő) szabadságvesztés is szerepel. Az újságírók egyes képviselői megemlítették, hogy ezt a rendszert régóta érik kritikák, mivel a rágalmazás kérdését a polgári jogi felelősségi szabályok keretében is megfelelően lehetne kezelni¹²⁰. Ennek kapcsán a 2020-as MPM azt is megállapítja, hogy azon önszabályozási intézkedéseket, amelyek elősegíthetnék az újságírók helyzetének megerősödését, nem hajtották végre eredményesen Lengyelországban. Pozitív fejlemény azonban, hogy a sajtóról szóló törvényt módosították, így az már nem kötelezi az újságírókat arra, hogy kövessék az adott sajtótermékre vonatkozó szerkesztői utasítást. A módosított törvény lehetővé teszi az újságírónak, hogy megtagadja a kötelező erejű utasítás követését, ha az ellentmond a tisztesség, az objektivitás és a szakmai pontosság alapelveinek. Az újságírók biztonságát illetően az Európa Tanácsnak az újságírás védelmét és az újságírók biztonságát előmozdító platformja Lengyelországra vonatkozóan 2019-ben kettő, 2020-ban pedig hat figyelmeztetést bocsátott ki. Ezek a figyelmeztetések az újságírók zaklatásának, illetve a médiaszabadságot gyengítő fellépéseknek a kategóriájába tartoztak¹²¹. Az újságírók digitális biztonságát illetően a 2020-as MPM több olyan esetről is beszámolt, amikor újságírókat a rendőrség és a hírszerző szolgálatok általi megfigyelés révén fenyegettek, valamint olyan eseteket is említett, amikor az újságírók távközlési vagy internetes adatait előzetes értesítés nélkül felhasználták¹²².

A jelenlegi jogi keretszabályozás elismeri a közügyekkel kapcsolatos információkhoz való hozzáférés jogát. Ennek ellenére ismételten előfordult, hogy ezt a hozzáférést megtagadták. A közügyekkel kapcsolatos információkhoz való hozzáféréstől szóló 2001. szeptember 6-i törvény előírja az állami hatóságoknak (és más szervezeteknek), hogy a közügyekkel kapcsolatos összes információt tegyék hozzáférhetővé. A törvény szerint a közügyekkel kapcsolatos információkhoz való jog magában foglalja a közügyeket érintő legfrissebb információkhoz való, késedelem nélküli hozzáférést. A minősített adatokhoz való hozzáférés kivételt képez ezen szabály alól. Ezen jog gyakorlati alkalmazását illetően a 2020-as MPM beszámol olyan esetekről, amikor helyi szinten megtagadták az információhoz való hozzáférést, különösen a helyi vagy a regionális önkormányzat tevékenységeivel vagy a tervezett beruházásokkal kapcsolatban. Más esetekben pedig megtagadták az újságíróktól az oktatási és az igazságügyi reformokról folytatott vitákba való betekintést.

IV. A FÉKEKKEL ÉS ELLENSÚLYOKKAL KAPCSOLATOS EGYÉB INTÉZMÉNYI KÉRDÉSEK

Lengyelország képviseleti demokrácián alapuló köztársaság, közvetlenül választott köztársasági elnökkel, kétkamarás parlamenttel¹²³ és a törvények alkotmányos felülvizsgálatát végző Alkotmánybírósággal. A törvények elfogadásának folyamatában a végső döntéshozó hatalom a Szejmé. Jogalkotási javaslatot a köztársasági elnök, a Szenátus, legalább 15 képviselőből álló csoport, a Minisztertanács és legalább 100 000 állampolgárból álló csoport nyújthat be. Az ombudsman, amely független intézmény, a személyek és az

¹²⁰ A Lengyelországban tett országlátogatással összefüggésben kapott tájékoztatás szerint.

¹²¹ Az újságírók biztonságával kapcsolatos 2020-as figyelmeztetések az alábbiakra vonatkoznak: 1) egy tényfeltáró újságcikk kapcsán a személyiségi jogok védelmének tárgyában a kiadóval és az újságírókkal szemben indított per; 2) vádemelés egy fotóriporterrel szemben, aki a kormánypárt vezetője elleni tüntetés során fényképezés közben állítólag megszegte a közösségi távolságtartási szabályokat; 3) nyomozás indítása egy újságíró ellen, aki állítólag „jogosulatlanul továbbított üzeneteket egy nyilvános tárgyalásról, mielőtt azokat bírósági eljárás során nyilvánosságra hozták volna”; 4) egy varsói kiadó szerkesztői hivatalának vandál megrongálása; 5) vezetői szankciók a közszolgálati rádióban egy újságíró ellen, aki megtagadta egyes diszkriminatív információk közvetítését.

¹²² Az Európa Tanács ajánlásainak megfelelően egy olyan átfogó jogalkotási keret, amely lehetővé teszi az újságírók és a többi médiaszereplő számára, hogy érdemben és félelemtől mentesen hozzájárulhassanak a közéleti vitákhoz (Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának CM/Rec(2016)4. sz. ajánlása).

¹²³ A parlament a Szejmből (alsóház) és a Szenátusból (felsőház) áll.

állampolgárok Alkotmányban és más normatív jogi aktusokban meghatározott jogainak és szabadságainak védelmét biztosítja.

A 2015 és 2019 közötti időszakban számos törvényt fogadtak el gyorsított eljárással, ideértve különösen az igazságszolgáltatást érintő fontos strukturális reformokat. Az igazságügyi reformokat alkotó jogszabályok esetében a parlament átlagosan 18 napot szentelt egy jogszabálynak¹²⁴. Aggályok merültek fel különösen azzal kapcsolatban, hogy a jogalkotó 2019 decemberében gyorsított eljárással fogadott el a bíróságokra vonatkozó törvényeket érintő vitatott módosításokat, beleértve azt is, ahogyan a jogalkotási folyamat során változtatásokat javasoltak az eredeti tervezetben. A Legfelsőbb Bíróság véleménye szerint ezzel megsértették a jó jogalkotás szabályait¹²⁵. A Velencei Bizottság és az EBESZ több alkalommal is hangsúlyozta a jogalkotási javaslatok és módosítások alapos megvitatásának fontosságát, amelybe beletartozik az érdekelt felekkel, a szakértőkkel és a civil társadalommal folytatott egyeztetés, valamint a politikai ellenzékkel folytatott párbeszéd¹²⁶. Meg kell jegyezni, hogy a társadalmi egyeztetés csak a Minisztertanács által benyújtott jogalkotási javaslat esetében kötelező, az igazságügyi reformokat pedig a képviselők kezdeményezték, amely esetben nincs szükség egyeztetésre¹²⁷.

2020. március 20-án a kormány a Covid19-világjárvány kapcsán járványügyi veszélyhelyzetet vezetett be¹²⁸. Az érdekelt felek aggályaiknak adtak hangot az ennek keretében elrendelt intézkedések miatt, tekintettel ezen intézkedéseknek az alapvető jogokra és az elnökválasztásra gyakorolt hatására¹²⁹. A járványügyi veszélyhelyzet még mindig fennáll, bár a korlátozásokat fokozatosan megszüntették. Egyes olyan intézkedések, melyeket a járványügyi veszélyhelyzet kezelésére hoztak, hátrányosan érintik bizonyos állami hatóságok¹³⁰, így az Elektronikus Távközlési Hivatal hivatali idejét, amivel kapcsolatban az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított¹³¹.

A 2017-es reform alapján kinevezett legfelsőbb bírósági bírók jogosultak egyes esetekben 20 évre visszamenően felülvizsgálni a rendes bíróságok ítéleteit. Az új

---

¹²⁴ A törvénytervezet parlamentnek történő benyújtásától a Szejm általi végleges elfogadásáig számítva; a Szejm honlapján a törvényekkel kapcsolatos jogalkotási eljárásra vonatkozóan feltüntetett adatok alapján.

¹²⁵ Amint azt a Legfelsőbb Bíróság több véleményében (pl. a 2019. december 16-i és 23-i véleményében) is kifejtette.

¹²⁶ A Velencei Bizottság CDL-AD(2020)017. sz. véleményének 18. pontja és CDL AD(2016)026-e. sz. véleményének 21–22. pontja. EBESZ–ODIHR (JUD-POL/365/2019[AIC] sürgősségi időközi vélemény), 30. pont.

¹²⁷ Az olyan testületek, mint pl. a Velencei Bizottság, általában kerülendőnek tartják azt a gyakorlatot, hogy a jogrend és a politikai rendszer fontos elemeit szabályozó törvényeket gyorsított eljárással fogadják el (lásd a CDL-AD(2019)015. sz. ellenőrző lista 75. pontját).

¹²⁸ Az egészségügyi miniszter 2020. március 20-i rendelete a járványügyi szükséghelyzetnek a Lengyel Köztársaság határain belül történő bevezetéséről. A járványügyi veszélyhelyzetnek nincs előre meghatározott időtartama, és a kormány meghosszabbíthatja.

¹²⁹ Az Alkotmány alapján az alapvető jogokat kizárólag szükségállapot kihirdetése esetén lehet korlátozni, ennek kihirdetése azonban nem történt meg. Az elnökválasztásra végül nem került sor az eredeti tervek szerint. Lásd pl. az ombudsmannak a Covid19-világjárvány ellensúlyozására hozott intézkedésekről szóló nyilatkozatát: <https://www.rpo.gov.pl/pl/kategoria-tematyczna/koronawirus-i-epidemia-w-polsce>.

¹³⁰ Az egyik intézkedés felhatalmazta a miniszterelnököt arra, hogy önhatalmúlag és idő előtt véget vethessen a Társadalmi Párbeszéd Tanácsa bármely tagja hivatali idejének. 2020. május 26-án a köztársasági elnök az Alkotmánybírósághoz benyújtott kérelmében kérte az érintett jogszabály alkotmányellenesnek nyilvánítását (a K 9/20. sz., folyamatban lévő ügy).

¹³¹ 2020. július 2-án a Bizottság felszólító levelet küldött Lengyelországnak amiatt, hogy egyes jogi rendelkezések végrehajtása, amelyek befolyásolhatják a lengyel nemzeti szabályozó hatóság, az Elektronikus Távközlési Hivatal függetlenségét, a hivatal elnökének idő előtt felmentését eredményezte.

rendkívüli jogorvoslati eljárás szerint a rendkívüli ellenőrzéssel és közügyekkel foglalkozó tanács – néhány kivétellel – jogosult teljesen vagy részben felülbírálni a rendes bíróságok által az elmúlt 20 évben hozott jogerős ítéleteket. A jogorvoslat benyújtására többek között a legfőbb ügyész és az ombudsman rendelkezik hatáskörrel. A rendelkezésre álló információk szerint eddig a legtöbb jogorvoslatot a legfőbb ügyész nyújtotta be¹³². Aggályok merültek fel amiatt, hogy ezt az eljárást politikainak tűnő okokból is fel lehet használni¹³³. Általában véve elmondható, hogy ez az új rendkívüli jogorvoslati eljárás, amely tágran meghatározott kritériumokon alapul, a jogbiztonság elve szempontjából problémás¹³⁴, és egyike azon aggályoknak, melyeket a Bizottság az EUSZ 7. cikkének (1) bekezdése szerinti eljárásnak megfelelően benyújtott, indokolással ellátott javaslatban megfogalmazott¹³⁵.

Egyes új fejlemények hátrányosan érintik a civil társadalom mozgásterét¹³⁶. Lengyelország széles körű és élénk civil társadalommal rendelkezik, amely több mint 120 000 nem kormányzati szervezetet számlál. A fejlemények azonban azt mutatják, hogy a kormány valamely politikájával szemben kritikus nem kormányzati szervezetekről az állami hatóságok képviselői kedvezőtlenül nyilatkoznak¹³⁷. A Szabadság Nemzeti Intézete – Civiltársadalom-fejlesztési Központ hatáskörébe tartozik a kormányzati finanszírozási források és a Lengyelországnak szánt uniós források nem kormányzati szervezetek közötti elosztása. A szervezetek képviselői kisebbségben vannak az intézmény döntéshozó mechanizmusában, melyet a kormány egyik tagja elnököl. Az EBESZ megállapította, hogy a kormány a jelek szerint meghatározó befolyással bír a Szabadság Nemzeti Intézetének irányításában és működésében, és ajánlásokat fogalmazott meg ezzel kapcsolatban¹³⁸. A 2020-ban frissített CIVICUS-jelentés szerint az NGO-k működéséhez szükséges civil mozgástér leszűkült¹³⁹. Az érdekelt felek aggályaiknak adtak hangot azzal kapcsolatban, hogy a kormány egyes tagjai a közelmúltban olyan törvényjavaslatot nyújtottak be, amely az NGO-kat a külföldről kapott támogatásaik bejelentésére kötelezné, és bizonyos feltételek esetén az NGO-k „külföldi finanszírozásának” minősülnének¹⁴⁰. Egyes régiók azon döntése, hogy magukat „LMBTI-mentes övezetnek” nyilvánítják, súlyos kétségeket vetett fel azzal kapcsolatban, hogy a helyi önkormányzatok képesek-e tisztességesen elosztani az uniós forrásokat az NGO-k között¹⁴¹. A kormánynak az LMBTI-csoportok ellen irányuló intézkedései, például e csoportok egyes képviselőinek őrizetbe vétele és fogva tartása, valamint az e csoportok ellen indított lejárató kampányok aggályokat ébresztettek¹⁴².

¹³² Az ombudsman és a Legfelsőbb Bíróság által adott tájékoztatás alapján. Megjegyezzük, hogy a Legfelsőbb Bíróság által szolgáltatott adatok szerint áprilisban 45 ilyen rendkívüli jogorvoslati eljárás volt folyamatban.

¹³³ A Velencei Bizottság CDL-AD(2017)031. sz. véleménye. Megjegyezzük, hogy 2020. június 11-én a legfőbb ügyész rendkívüli jogorvoslatot nyújtott be a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács egyik bíróját és korábbi szövívőjét érintő ügyben, aki nyíltan kritizálta az igazságügyi reformot.

¹³⁴ A Velencei Bizottság CDL-AD(2017)031. sz. 2017. december 11-i véleménye, 53–63. pont.

¹³⁵ Az indokolással ellátott javaslat 128–131. pontja.

¹³⁶ PACE (2020).

¹³⁷ Az ombudsman 2020. január 8-i nyilatkozata. Lásd még az EBESZ-ODIHR emberijog-védők védelméről szóló iránymutatásának 70–73. pontját.

¹³⁸ EBESZ-ODIHR (2017), Vélemény a Szabadság Nemzeti Intézetéről szóló lengyel törvénytervezetről, 12. pont. Aggályok merültek fel továbbá azzal kapcsolatban is, hogy az Igazságügyi Minisztérium által irányított Igazságügyi Alap a börtönbüntetés letöltését követően szabadon bocsátott személyeknek támogatást nyújt (Civic Space Watch, 2019).

¹³⁹ CIVICUS Monitor – Tracking Civic Space; a civil társadalom mozgásterét vizsgáló szervezet, amely ötös skálán osztályozza az országokban a civil szféra mozgásterét: nyílt, szűkített, akadályozott, elnyomott, zárt.

¹⁴⁰ A Környezetvédelmi Minisztérium és az Igazságügyi Minisztérium 2020. augusztus 7-i sajtóközleménye.

¹⁴¹ 2020. június 2-án az Európai Bizottság szolgálatai levelet küldtek e tárgyban a lengyel hatóságoknak.

¹⁴² Az Európa Tanács emberi jogi biztosságának 2020. augusztus 8-i nyilatkozata.

Az ombudsman fontos szerepet játszik a jogállamiság védelmében. Az ENSZ Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Globális Szövetsége (GANHRI) 2017 novemberében ismételten „A” státuszt ítélte meg az ombudsmannak¹⁴³. A GANHRI hangsúlyozta, hogy az ombudsmannak megfelelő finanszírozásra van szüksége ahhoz, hogy feladatait megfelelően el tudja látni. Az ombudsman több véleményt is kiadott az új jogszabályokkal kapcsolatban, beleértve a bíróságok működését érintő reformokat is, és közbenjárta a lengyel bíróságoknál és az Európai Unió Bíróságánál. Az ombudsman rendszeresen közbenjár magánszemélyek védelmében olyan esetekben, amikor felmerül az alapvető jogok megsértésének gyanúja¹⁴⁴. Emellett előmozdítja a bírói függetlenségi normák, a jogállamiság és az alapvető jogok érvényesülését. 2016 óta az ombudsmannak nagyobb kihívásokkal kell szembenéznie: nem elegendő a költségvetése (melyről a Szejm dönt¹⁴⁵), a kormánypárt részéről kritikák érik, egyes médiaorgánumokban pedig személyes támadásokat intéznek ellene¹⁴⁶.

---

¹⁴³ Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Globális Szövetsége (Global Alliance of National Human Rights Institutions, GANHRI), akkreditációs albizottság, akkreditációs jelentés, 2017. november.

¹⁴⁴ 2019-ben 59 524 ügy került az ombudsman elé, ebből 27 113 új ügy. Ezenkívül 4 385 személy fordult személyesen az ombudsman hivatalához, és 32 395 személy kapott egyénre szabott tanácsot és magyarázatot a helyzetére vonatkozóan. Vö.: Az ombudsman tevékenységéről szóló 2019. évi beszámoló.

¹⁴⁵ EIGE (2020), Lengyelországról szóló jelentés. A nemzetközi normák szerint megfelelő mértékű finanszírozásra van szükség; vö.: az ENSZ párizsi alapelvei: „2. A nemzeti intézményeknek olyan infrastruktúrával kell rendelkezniük, amely elősegíti a tevékenységeik zavartalan végzését, beleértve különösen a megfelelő finanszírozást. E finanszírozás célja az, hogy az intézmény saját személyzettel és irodával rendelkezessen, hogy ezáltal független lehessen a kormánytól és ne kerüljön olyan pénzügyi függőségbe, amely ezt a függetlenséget aláásná.”

¹⁴⁶ DoRzeczy ‘*Sejmowa awantura o Bodnara. „Antypolski rzecznik”, „to jest kryminal”*’, 2019; Wprost ‘*Krytyka TVP po material o synu Bodnara. „14-latek groził nożem rówieśnikiem”*’, 2019.

I. melléklet: Források betűrend szerinti jegyzéke*

*A 2020. évi jogállamisági jelentéshez kapcsolódó konzultáció keretében beérkezett észrevételek jegyzéke megtalálható az (EB weboldalán).

A Bíróságnak a C-192/18. sz. Bizottság kontra Lengyelország ügyben 2019. november 5-én hozott ítélete.

A Bíróságnak a C- 558/18. sz. és C- 563/18. sz. Miasto Łowicz és társai egyesített ügyekben 2020. március 26-án hozott ítélete.

A Bíróságnak a C- 585/18. sz., C- 624/18. sz. és C- 625/18. sz. A.K. egyesített ügyekben 2019. november 19-én hozott ítélete.

A Bíróságnak a C-619/18. sz. Bizottság kontra Lengyelország ügyben 2019. június 24-én hozott ítélete.

A Legfelsőbb Bíróságnak a III PO 7/18. sz. ügyben 2019. december 5-én hozott ítélete.

A Legfelsőbb Bíróságnak a III PO 8/18. sz. ügyben 2020. január 15-én hozott határozata.

A Legfelsőbb Bíróságnak a III PO 9/18. sz. ügyben 2020. január 15-én hozott határozata.

A Legfelsőbb Bíróságnak az I KZP 1/20. sz. ügyben 2020. június 25-én hozott határozata.

A Lengyel Köztársaság elnöke (2018), hivatalos közlemény. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/art,1410,mucha-nsa-nie-jest-wlasciwy-doingerowania->

A sajtó- és médiaszabadság európai központja (2020), A 2020. évi Médiapluralizmus Monitor. <https://cmpf.eu.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2020>

Alkotmánybíróság (2018), Nyílt levél az Alkotmánybíróság elnöki tisztét betöltő bírónak. <https://tvn24.pl/polska/list-sedziow-trybunalu-konstytucyjnego-do-julii-przylebskiej-ra851319-2389711>

Alkotmánybíróság (2018), Nyílt levél az Alkotmánybíróság elnöki tisztét betöltő bírónak. https://oko.press/images/2018/12/List-Se%CC%A8dzio%CC%81w-TK_5.12.2018-r.pdf

Alkotmánybíróság (2018), Öt alkotmánybíró által aláírt nyílt levél. <https://archiwumosiatynskiego.pl/wpis-w-debacie/list-pieciorga-sedziow-tk-w-sprawie-istotnych-problemow-wynikajacych-z-dzialalnosci-orzecznictwa-trybunalu-konstytucyjnego-w-2017-roku/>

Alkotmánybíróság (2019), Egy már betöltött alkotmánybírói helyre kinevezett személy nyílt levele az Alkotmánybíróság elnöki tisztét betöltő bírónak. <https://tvn24.pl/polska/sedzia-tk-jaroslaw-wyrembak-stawia-zarzuty-prezes-julii-przylebskiej-apeluje-o-dymisje-ra986349-2299314>

Alkotmánybíróság (2019), Két nyugalmazott alkotmánybíró nyílt levele. <http://monitorkonstytucyjny.eu/archiwa/11447>

Alkotmánybíróság (2020), Korábbi alkotmánybírók egy csoportjának nyílt közleménye. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/oswiadczenie-sedziow-trybunalu-konstytucyjnego-w-stanie-spoczynku/0w4enjg>

Amnesty International (2019), 2019 Report on Poland [A Lengyelországról szóló 2019. évi jelentés]. <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/poland/report-poland/>

Az Alkotmánybíróságnak a K 12/18. sz. ügyben 2019. március 25-én hozott határozata.

Az Alkotmánybíróságnak a K 13/16. sz. ügyben 2016. december 13-án hozott ítélete.

Az Alkotmánybíróságnak a Kpt 1/20. sz. ügyben 2020. április 21-én hozott határozata.

Az Alkotmánybíróságnak a P 22/19. sz. ügyben 2020. március 4-én hozott határozata.

Az Alkotmánybíróságnak az U 2/20. sz. ügyben 2020. április 20-án hozott határozata.

- Az Egyesült Nemzetek Korrupció elleni egyezménye (2015), végrehajtást vizsgáló csoport (1. ciklus).
- Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése (2020), Report on the Functioning of Democratic Institutions in Poland of 6 January 2020 [2020. január 6-i jelentés a lengyel demokratikus intézmények működéséről]. <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=28330&lang=EN>.
- Az Európai Parlament 2017. november 15-i állásfoglalása a jogállamiság és a demokrácia Lengyelországban tapasztalható helyzetéről.
- Az Európai Parlament 2018. március 1-jei állásfoglalása a Lengyelországban fennálló helyzetre vonatkozóan az EUSZ 7. cikke (1) bekezdésének alkalmazásáról szóló bizottsági határozatról.
- Az Európai Parlament 2020. január 16-i állásfoglalása az EUSZ 7. cikkének (1) bekezdése alapján Lengyelországgal és Magyarországgal kapcsolatban folyamatban lévő meghallgatásokról.
- Az Európai Unió Tanácsa (2020): A Tanács ajánlása (2020. július 20.) Lengyelország 2020. évi nemzeti reformprogramjáról, amelyben véleményezi Lengyelország 2020. évi konvergenciaprogramját. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8440-2020-INIT/hu/pdf>
- Az Országos Ügyvédi Kamara 2019. június 15-i 61/2019. sz. állásfoglalása.
- Az Országos Ügyvédi Kamara elnökségének 2020. március 12-i 155/20. sz., függelékkel ellátott állásfoglalása.
- Batory Alapítvány (2018a), *Eksperti krytycznie oceniają funkcjonowanie TK*. https://www.batory.org.pl/informacje_prasowe/eksperti-krytycznie-oceniaja-funkcjonowanie-tk/
- Batory Alapítvány (2019), *Pogłębiający się kryzys w Polsce. – Kiedy w Europie umiera praworządność*. <https://www.batory.org.pl/upload/files/Programy%20operacyjne/Forum%20Idei/Poglebiajacy%20sie%20kryzys%20w%20Polsce.pdf>
- Civic Space Watch (2019), The 2019 Civic Space Watch [A Civic Space Watch 2019. évi jelentése] <http://civicspacewatch.eu/civic-space-watch-report-2019-%E2%80%A2-success-stories-of-resistance-is-out/>
- CIVICUS, Poland Country Profile [Lengyelország országprofilja]. <https://monitor.civicus.org/country/poland/>
- DoRzeczy (2019), *Sejmowa awantura o Bodnara. „Antypolski rzecznik”, „to jest kryminal”*. <https://pinkosz.dorzeczy.pl/kraj/113540/sejmowa-awantura-o-bodnara-antypolski-rzecznik-to-jest-kryminal.html>
- EBESZ-ODIHR (2020) JUD-POL/365/2019[AIC] sürgösségi időközi vélemény.
- ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala (2017), Az ENSZ bírák és ügyvédek függetlenségével foglalkozó különleges előadójának jelentése [lengyelországi látogatásáról](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/084/27/PDF/G1808427.pdf?OpenElement). <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/084/27/PDF/G1808427.pdf?OpenElement>.
- Európa Tanács: emberi jogi biztos (2020), 2020. augusztus 8-i nyilatkozat. <https://twitter.com/CommissionerHR/status/1292007235447656448?s=20>
- Európa Tanács: Miniszteri Bizottság (2010), Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities [CM/Rec(2010)12. sz. ajánlás a tagállamoknak a bírák függetlenségéről, hatékonyságáról és szerepéről].
- Európa Tanács: Miniszteri Bizottság (2016), Recommendation CM/Rec(2016)4 on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors [CM/Rec(2016)4. sz. ajánlás az újságírással kapcsolatos védelméről, valamint az újságírók és más médiaszereplők biztonságáról].

- Európa Tanács: Miniszteri Bizottság, CM/Del/Dec(2018)1331/H46-19. sz. határozat: H46-19 Bąk (kérelem száma: 7870/04), Majewski (kérelem száma: 52690/99), Rutkowski és mások (kérelem száma: 72287/10), valamint Jan Załuska, Marianna Rogalska és 398 egyéb kérelem (kérelem száma: 53491/10) kontra Lengyelország.
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016808fde36
- Európa Tanács: Velencei Bizottság (2016), Poland – Opinion on the Act on the Constitutional Tribunal, CDL AD(2016)026-e [Lengyelország – CDL AD(2016)026-e. sz. vélemény az Alkotmánybíróságról szóló törvényről].
- Európa Tanács: Velencei Bizottság (2017), Opinion on the Act on the Public Prosecutor's office, as amended, CDL-AD(2017)028 [CDL-AD(2017)028. sz. vélemény a legfőbb ügyész hivataláról szóló módosított törvényről].
- Európa Tanács: Velencei Bizottság (2017), Parameters on the Relationship between the Parliamentary Majority and the Opposition in a Democracy: a checklist, CDL-AD(2017)031 [CDL-AD(2017)031. sz. dokumentum: A parlamenti többség és az ellenzék közötti viszony paraméterei egy demokráciában: ellenőrző lista].
- Európa Tanács: Velencei Bizottság (2019), Checklist of 24 June 2019, CDL-AD(2019)015 [2019. június 24-i ellenőrző lista, CDL-AD(2019)015].
- Európa Tanács: Velencei Bizottság (2020), Poland – Joint Urgent Opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on amendments to the Law on the Common courts, the Law on the Supreme court and some other Laws, CDL-AD(2020)017 [Lengyelország – A Velencei Bizottság és az Európa Tanács Emberi Jogi és Jogállamisági Főigazgatósága (DGI) CDL-AD(2020)017. sz. közös sürgősségi véleménye a rendes bíróságokról szóló törvény, a Legfelsőbb Bíróságról szóló törvény és más törvények módosításáról].
- Európai Bizottság (2017), Tájékoztatás az EUSZ 7. cikkének (1) bekezdése szerinti eljárás Lengyelországgal szembeni megindításáról.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_5367
- Európai Bizottság (2019), Tájékoztatás a Lengyelországgal szemben indított és 2020. október 10-én a Bíróság elé terjesztett kötelezettségszegési eljárásról.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_19_6033
- Európai Bizottság (2020), Az EU igazságügyi eredménytáblája.
https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_en
- Európai Bizottság (2020), Kötelezettségszegési eljárások – 2020. július: főbb határozatok.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/INF_20_1212
- Európai Bizottság (2020), Országjelentés – Lengyelország, SWD(2020) 520 final.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0520&from=EN>
- Európai Bizottság (2020), Tájékoztatás a Lengyelországgal szemben 2020. április 29-én megindított kötelezettségszegési eljárásról. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_772
- Gazeta Prawna (2018), *21 osobistych instrukcji Zbigniewa Ziobry. Nie oznacza to, że nieformalnych nacisków w ogóle nie ma.* <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1099148,naciski-zbigniewa-ziobro-na-prokuratorow.html>.
- Gazeta Wyborcza (2019), *'Minister kontroli, nacisków i ręcznego sterowania. Minister Ziobro dzieli i rządzi w resorcie sprawiedliwości'.* <https://wyborcza.pl/7,75968,24473135,minister-kontroli-naciskow-i-recznego-sterowania-zbigniew.html>
- GRECO (2012), Harmadik értékelési kör. Büntethetőség; A pártfinanszírozás átláthatósága. Értékelő jelentés. Lengyelország.

- GRECO (2013), Negyedik értékelési kör. A parlamenti képviselőket, bírákat és ügyészeket érintő korrupció megelőzése. Értékelő jelentés. Lengyelország.
- GRECO (2014), Az Európai Unió 2014. évi antikorrupciós jelentése.
- GRECO (2019), Negyedik értékelési kör. A megfelelőségi jelentés második kiegészítése, beleértve az értékelő jelentéshez kapcsolódó második kiegészítés nyomán tett intézkedéseket (34. szabály). Lengyelország.
- GRECO (2019), Ötödik értékelési kör. A korrupció megelőzése és a feddhetetlenség előmozdítása a központi kormányzati szerveknél (felső vezetői tisztségek) és a bűnüldöző hatóságoknál. Értékelő jelentés. Lengyelország.
- Helsinki Emberi Jogi Alapítvány (2017), Smear campaign against courts continues. <https://www.hfhr.pl/en/smear-campaign-against-courts-continues-hfhr-issues-statement/>
- Helsinki Emberi Jogi Alapítvány (2018), Jelentés az Alkotmánybíróság 2017. évi tevékenységéről. <https://www.hfhr.pl/trybunal2017>
- Helsinki Emberi Jogi Alapítvány (2020), Jelentés, The Time of Trial. How do changes in justice system affect Polish judges? [Az elbírálás ideje: Hogyan érintik az igazságszolgáltatási rendszer változásai a lengyel bírákat?] <https://www.hfhr.pl/en/hfhrs-report-the-time-of-trial-how-do-changes-in-justice-system-affect-polish-judges/>
- Igazságszolgáltatási Tanácsok Európai Hálózata (2018), The position paper of the Board of the ENCJ on the membership of the National Council for the Judiciary of Poland. [Az ENCJ vezetőségének állásfoglalása a lengyelországi Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács tagságáról.] <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/News/ENCJ%20Board%20position%20paper%20on%20KRS%20Poland.pdf>
- Igazságszolgáltatási Tanácsok Európai Hálózata (2020), The Position Paper on the Membership of the KRS of the ENCJ setting out the reasons for its proposal to the General Assembly to expel the KRS from the Association [Az ENCJ vezetőségének állásfoglalása a KRS ENCJ-tagságáról és a közgyűlésnek benyújtott, a KRS-nek a szövetségből való kizárására vonatkozó javaslatának indokolása]. <https://www.ency.eu/node/556>
- Iustitia (2020), 2020. május 9-i nyilatkozat. <https://www.iustitia.pl/83-komunikaty-i-oswiadczenia/3830-rekomendacje-ssp-iustitia-dotyczace-funkcjonowania-sadow-podczas-pandemii-koronawirusa>
- Kormány (2018), A 2018–2020-as időszakra szóló kormányzati korrupcióellenes program. <https://cba.gov.pl/pl/antykorupc/rzadowy-program-przeciw/3409.Rzadowy-Program-Przeciwdzialania-Korupcji-na-lata-2018-2020.html>
- Környezetvédelmi Minisztérium és Igazságügyi Minisztérium. 2020. augusztus 7-i sajtóközlemény. <https://www.gov.pl/web/srodowisko/nowe-prawo-wzmocni--przejrzystosc-finansowania-organizacji-pozarzadowych>
- Legfelsőbb Bíróság (2019), A Legfelsőbb Bíróság 2019. december 16-i és 23-i véleménye a rendes bíróságok szervezetéről szóló törvény és bizonyos más törvények módosításáról szóló 2019. december 20-i törvényről.
- Legfelsőbb Bíróság (2020), A Legfelsőbb Bíróság „megbízott” első elnökének levele a köztársasági elnökhöz, melyben öt jelöltet javasol. <http://www.sn.pl/aktualnosci/SiteAssets/Lists/Wydarzenia/AllItems/Pismo%20do%20Prezydenta%20RP%20-%20lista%20kandydat%20C3%B3w%20na%20stanowisko%20Pierwszego%20Prezesa%20SN.pdf>
- Legfelsőbb Bíróság (2020), A Legfelsőbb Bíróság első elnökének nyilatkozata arról az ügyről, melyben kifogásolták a Bíróság C-585/18. sz. AK ügyben előzetes döntéshozatali eljárás során 2019. november 19-én hozott ítéletét végrehajtó 2020. január 23-i legfelsőbb bírósági állásfoglalás

- alkotmányosságát.
https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/dok?dok=F880008732%2FKpt_1_20_SN_2020_02_28_ADO.pdf.
- Legfelsőbb Bíróság (2020), A Legfelsőbb Bíróság fegyelmi tanácsa elnökének az ideiglenes rendelkezésekről szóló végzést követően tett nyilatkozata.
<http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Wydarzenia.aspx?ItemSID=625-0dc69815-3ade-42fa-bbb8-549c3c6969c5&ListName=Wydarzenia>.
- Legfelsőbb Bíróság (2020), A Legfelsőbb Bíróság három kamarájának 2020. január 23-i közös állásfoglalása. <http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Wydarzenia.aspx?ItemSID=602-0dc69815-3ade-42fa-bbb8-549c3c6969c5&ListName=Wydarzenia>
- Legfelsőbb Bíróság (2020), Az igazságügyi reformot megelőzően kinevezett 50 legfelsőbb bírósági bíró nyilatkozata. <http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Wydarzenia.aspx?ItemSID=666-0dc69815-3ade-42fa-bbb8-549c3c6969c5&ListName=Wydarzenia>.
- Lex Super Omnia (2020), 2020. április 26-i állásfoglalás. <http://lexso.org.pl/2020/04/26/uchwala-zarzadu-stowarzyszenia-prokuratorow-lex-super-omnia-z-dnia-26-kwietnia-2020-roku-w-sprawie-obrony-niezaleznosci-prokuratorskiej/>
- Lex Super Omnia (2020), 2020. június 3-i nyílt levél a miniszterelnökhöz. <http://lexso.org.pl/2020/06/10/list-otwarty-do-pana-mateusza-morawieckiego-prezesa-rady-ministrow/>
- Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete (2020), Country Specific Information: Poland (updated in November 2019) [Országspecifikus tájékoztatás: Lengyelország (2019 novemberében frissítve)]. <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/poland>
- OECD (2015) Poland: A 3. fázis szerinti értékelő jelentés és az ajánlások nyomán hozott intézkedések. <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Poland-Phase-3-Written-Follow-Up-Report-ENG.pdf>
- Ombudsman (2018), Az Igazságügyi Minisztériumhoz 2018. október 9-én benyújtott nyilatkozat. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/ms-%E2%80%9Ezamrozilo%E2%80%9D-etaty-s%C4%99dziowskie-procesy-przed%C5%82uzaja-sie-kolejne-wyst%C4%85pienie-rpo-do-zbigniewa-ziobry>
- Ombudsman (2019), Az Alkotmánybíróság egy bírójának kizárására vonatkozó kérelem. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-mozna-wnosic-o-wylaczenie-sedziego-z-powodu-jego-wadliwego-powolania>
- Ombudsman (2019), [Közlemény a Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács tagjelölt bíráit támogató bírák listájának nyilvánosságra hozataláról szóló legfelsőbb közigazgatási bírósági ítélet végre nem hajtásáról.](https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-dlaczego-kancelaria-sejmu-nie-wykonuje-wyroku-nsa-ws-list-poparcia-do-krs) <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-dlaczego-kancelaria-sejmu-nie-wykonuje-wyroku-nsa-ws-list-poparcia-do-krs>.
- Ombudsman (2019), Közlemény Krasoń ügyész ügyéről és a beleegyezése nélkül végrehajtott kirendeléséről. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-pyta-o-uzasadnienie-naglego-przeniesienia-prokuratora-krasonia>
- Ombudsman (2020), 2020. január 7-i vélemény a rendes bíróságok szervezetről szóló törvény és bizonyos más törvények módosításáról szóló 2019. december 20-i törvényről.
- Ombudsman (2020), 2020. január 8-i nyilatkozat a nem kormányzati szervezetek lengyelországi helyzetéről. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-o-wyzwaniach-dla-ngos>
- Ombudsman (2020), Az Igazságügyi Minisztériumnak 2020. június 9-én küldött levél. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/koronawirus-rpo-elektronizacja-wymiaru-sprawiedliwosci-niezbedna>

- Ombudsman (2020), Közlemény az Alkotmánybíróság 2016. december 13-i ítéletének végre nem hajtásáról. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-krrit-nie-upomina-sie-o-wykonanie-wyroku-tk-z-2016-ws-malej-ustawy-medialnej>
- Ombudsman (2020), Nyílt levél a köztársasági elnöknek és a Legfelsőbb Bíróság első elnökének. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-do-premiera-i-sn-ws-kontyunowania-dzialan-izby-dysycyplinarnej-mimo-decyzji-tsue>
- Ombudsman (2020), Tájékoztató az ombudsman 2019. évi tevékenységeiről. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/informacja-roczna-rpo-2019>
- Onet.pl (2019), Onet nyomozása. Trollfarm az Igazságügyi Minisztériumban, avagy „nem bántunk, ha jót cselekszel”. <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/sledztwo-onetu-farma-trolli-w-ministerstwie-sprawiedliwosci-czyli-za-czynienie-dobra/j6hwp7f>
- Prawo.pl (2019), *Finansowe zachęty mają motywować do korzystania z mediacji.* <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/mediacja-ministerstwo-sprawiedliwosci-pracuje-nad-zmianami,496489.html>
- Prawo.pl (2019), *Wakaty uderzają w sądy...szczególnie w okręgowe.* <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/wakaty-w-sadach-dane-ms-za-2016-2018-r,494093.html>
- Press.pl (2019), *CBOS: dla większości badanych media nie są bezstronne, najgorzej wypada TVP.* https://www.press.pl/tresc/57412,cbos_-dla-wiekszosci-badanych-media-nie-sa-bezstronne_-najgorzej-wypada-tvp
- Reuters (2019), Poland to propose limits on foreign media soon, Kaczynski says. [Kaczynski: Lengyelország hamarosan korlátozni fogja a külföldi médiát] <https://www.reuters.com/article/us-poland-media/poland-to-propose-limits-on-foreign-media-soon-kaczynski-says-idUSKCN24K001>
- Riporterek Határok Nélkül, sajtószabadság-index. <https://rsf.org/en/ranking>
- Szejm (2016), A Szejm 2016. július 7-én közzétett hivatalos közleménye. <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/komunikat.xsp?documentId=D49AF4B1166B6550C1257FE100489A92>
- Virtuális országlátogatás Lengyelországban a 2020. évi jogállamisági jelentéssel összefüggésben.
- Wirtualne Media (2020), *Lichocka: jesienią Sejm zajmie się dekoncentracją mediów. Czarnecki: trzeba będzie odkupywać je od Niemców.* <https://www.wirtualnemedi.pl/arttykul/lichocka-jesienia-sejm-zajmie-sie-dekoncentracja-mediow-czarnecki-trzeba-bedzie-odkupywac-je-od-niemcow>
- Wprost (2019), *Krytyka TVP po material o synu Bodnara. "14-latek groził nożem rówieśnikom".* <https://www.wprost.pl/kraj/10227621/krytyka-tvp-po-materiale-o-synu-bodnara-14-latek-grozil-nozem-rowiesnikom.html>

II. melléklet: Országlátogatás Lengyelországban

A Bizottság szolgálatai 2020 júniusában és júliusában virtuális találkozókat tartottak az alábbiakkal:

- Újságíró-szövetség (*Towarzystwa Dziennikarskiego*)
- Lengyel Újságírók Szövetsége (*Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich*)
- A Iustitia Bírói Szövetség és a Themis Bírói Szövetség
- Helyi és Regionális Lengyel Televízióadók Szövetsége
- Lex Super Omnia Ügyészi Szövetség
- Batory Alapítvány
- Sajtókiadók Kamarája
- Civil Fejlesztési Fórum
- Alkotmánybíróság
- Szabad Bírószágok
- Helsinki Emberi Jogi Alapítvány
- Jagelló Klub
- Helyi Hírlapok Szövetsége
- Igazságügyi Minisztérium
- Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács
- Országos Rádió- és Televíziótanács
- Nemzeti Médiatanács
- Az ombudsman hivatala
- Lengyel Médiaszövetség
- Legfelsőbb Közigazgatási Bírószág
- Legfelsőbb Bírószág

* A Bizottság ezenkívül az alábbi szervezetekkel is találkozott számos horizontális megbeszélés során:

- Amnesty International
- Európai Szövetség a Szabadságjogokért
- Civil Society Europe
- Európai Egyházak Konferenciája
- EuroCommerce
- Európai Nonprofit Jogi Központ
- A sajtó- és médiaszabadság európai központja
- Európai Civil Fórum
- Free Press Unlimited
- Front Line Defenders
- ILGA-Europe
- Nemzetközi Jogászbizottság
- Nemzetközi Emberi Jogi Föderáció
- Nemzetközi Sajtóintézet
- Az egész életen át tartó tanulás platformja
- Nyílt Társadalom Igazságügyi Kezdeményezés / Nyílt Társadalom Európai Politikai Intézet
- Riporterek Határok Nélkül
- Transparency International EU